

Bernard-Marie Koltes

NÁVRAT DO POUŠTĚ

Le retour au désert (Les éditions de minuit, 1988, Paris)

Přeložila Kateřina Lukešová

Translation © Kateřina Lukešová 1991
c/o DILIA Praha

Why grow the branches now the root is wither'd?
Why wither not the leaves that want their sap?

Proč rostou větve teď, když kořen schřad'?
Proč listí neschřadne, když míza pryč? *

(Shakespeare: Richard III., II, 2)

* přel. J.V.Sládek

Malé město ve východní Francii na počátku šedesátých let.

Matylda Serpenoisová

Adrian, její bratr, továrník

Matěj, Adrianův syn

Fatima, Matyldina dcera

Eduard, Matyldin syn

Marie Rozérieullová, první Adrianova žena, nebožka

Marta, její sestra, druhá Adrianova žena

Polívková, služebná bydlící v domě

Aziz, docházející sluha

Velký černý parašutista

Saifi, kavárník

Plantieres, velitel policie

Borny, advokát

Sablon, prefekt

První dějství

1

Zahradní zeď.
Před otevřenou brankou.
Časné jitro.

Polívková Tak už pojď, Azizi, hni sebou. Dneska máme spoustu práce, pánova sestra Matylda se vrací s dětmi z Alžíru. Musí se všechno nachystat a sama to nestihnu.

Aziz Už běžím, paní Polívková. Ale měl jsem dojem, že slyším nějaké hlasy a kroky; v tuhle dobu a v téhle ulici mi to přišlo zvláštní.

Polívková Na ulicích není bezpečno. Honem pojď dovnitř. Nerada nechávám ty dveře otevřené.

Aziz

(Vstoupí Matylda)

Matylda

Aziz

Matylda

Aziz

Matylda

(Vstoupí Fatima a Eduard, nesou zavazadla)

Polívková Pojď dovnitř, Azizi, nelelkuj před těmi dveřmi. *(K Matyldě)* Kdo jste? Co tu pohledáváte?

Matylda Pust'te mě dál, paní Polívková. To jsem já, Matylda.

2

Vstupní hala, velké schodiště.

Matylda Kdo je ta stará ženská, co schází tamhle po schodech?

Polívková To je Marta.

Matylda Kdože?

Polívková Marta, Mariina sestra.

Matylda Co tu dělá v tuhle dobu a takhle oblečená?

Polívková Matyldo, Matyldo, je to Adrianova žena. Mějte s ní soucit.

(Nahoře na schodech se objeví Adrian)

Adrian Matyldo, sestro, tak jsi zase zpátky v našem milém městě. Přivádějí tě dobré úmysly? Protože když jsme se teď s věkem trochu usadili, nemuseli bychom se po dobu tvé krátké návštěvy hádat. Za těch patnáct let, cos tu nebyla, jsem odvykl hádkám a nerad bych si znovu zvykal.

Matylda Bratře Adriane, mé úmysly jsou přímo skvělé. A jestli ses ty s věkem usadil, mám z toho velikou radost: všechno se tím zjednoduší po tu velice dlouhou dobu, kterou tu míním zůstat. Protože já jsem se s věkem neusadila, právě naopak, věk mě silně vydráždil; ty usedlý a já vydrážděná, to by se mělo báječně doplňovat.

Adrian Chtělas prchnout před válkou a zamířilas přirozeně sem, kde máš kořeny; a udělalas dobře. Válka už brzy skončí a ty se brzy vrátíš do Alžíru. A tu nejistou dobu, kterou všichni prožíváme, strávíš tady, v bezpečí tohoto domu.

Matylda Kořeny? Jaké kořeny? Já nejsem hlávka zelí, mám nohy a ty mi nevrůstají do země. Pokud jde o tamtu válku, milý Adriane, tak na tu já kašlu. Před žádnou válkou neprchám. Naopak, přináším ji sem, do tohoto milého města, kde mám ještě pár nevyrovnaných účtů. A nevyrovnala jsem je dodnes jenom proto, že jsem tenkrát byla z přemíry útrap příliš pokorná; ale těch patnáct let prožitých bez útrap osvěžilo mé vzpomínky - a zášť - a podobu mých nepřátel.

Adrian Nepřátel, sestřičko? Tvých nepřátel? V tomhle milém městě? Vzdálenost zřejmě posílila tvou fantazii, která i tak nebyla z nejslabších; a samota stejně jako pálící alžírské slunce ti asi sežehly mozek. Ale pokud jsi přijela, jak doufám, aby sis prohlédla svůj dědický podíl - a potom zase odjela, tak si tedy prohlížej, pozoruj, jak se starám, obdivuj dům, který jsem zvelebil, a až si ho pěkně prohlédneš, osaháš, odhadneš, dohodneme tvůj odjezd.

Matylda Ale já jsem neprijela proto, abych zas odjela, bratříčku Adriane. Tady jsou má zavazadla a mé děti. Zkrátka jsem se vrátila do tohoto domu, protože mi patří; a nepřestává mi patřit, zvelebený nebo zpustlý. Především chci spustit kotvy tady, kde mi to patří.

Adrian Patří, patří, milá Matyldo: v pořádku. Platil jsem ti nájemné a pořádně jsem tuhle barabiznu pozvedl. Ale dobrá, patří. Nechtěj mě rozlobit, nechtěj být protivná. Ukaž trochu dobré vůle, prosím tě. Popřejme si znovu dobrý den, nezačali jsme dobře.

Matylda Zkusme to znovu, Adriánku, zkusme to znovu.

Adrian Sestřičko Matyldo, jenom si nemysli, že budu trpět, abys tu courala po chodbách jako ve svém a všude strkala nos jako nějaká paní domu. To se přece nedělá,

opustit ladem ležící pole, počkat si pěkně v závětrí, až ho nějaký pitomec obdělá, a pak, když přijde čas sklizně, chtít ho zničit a zpět. Dům je sice tvůj, ale jeho bohatství je mé a věř mi, tenhle díl nevydám. Ty sis svůj díl už vybrala. Postoupilas mi továrnu, protože sis s ní nevěděla rady, a vybrala sis dům, protože ses nechtěla o nic starat. Ale z toho domu jsi odešla bůhvíproč a bůhvíkam; ten dům už má svůj řád, do kterého nepatříš; má svou vůni, své zvyklosti, své tradice, pozná své pány. Nesmí se na něj moc hrr - a já ho budu chránit, jestli máš v úmyslu ho vyrabovat.

Matylda Proč bych rabovala vlastní dům, když v něm chci bydlet? Podle jeho bohatství soudím, že i tvoje továrna si vede náramně dobře, vynáší ti tučný zisk i pevné přátelství tvých bankovních zástupců. Kdybys byl chudý, byla bych tě poprosila, abys táhl; ale jelikož jsi bohatý, nevyženu tě, nějak se tu srovnám s tebou, s tvým synem a se vším ostatním. Nicméně velmi dobře si vzpomínám, že postel, v níž budu spát, je má, že stůl, u kterého budu jíst, je můj, a že pořádek či nepořádek, který v místnostech zavedu, bude namístě a jedině správný. A pak - byl nejvyšší čas, abych se vrátila, protože v domě scházejí ženy.

Adrian Ale ne, moje milá, nescházejí, vždycky jich tu bude víc než dost. Tohle je mužský dům, ženy do něj přicházejí jenom jako hosté a upadají v zapomnění. Postavil ho náš otec, a kdo si ještě pamatuje na jeho ženu? Já jsem ho převzal, a kdo si vůbec pamatuje na tebe, chudinko Matyldo? Chovej se ve svém vlastním domě jako host, protože jestli si myslíš, že se shledáš se svou postelí jako se starým kusem rodinného nábytku, není vůbec jisté, že tě tvá postel pozná.

Matylda A já zase vím, že po patnácti letech - a ještě po deseti, po mnoha a mnoha letech ležení v jiných postelích - vstoupím s očima zavřenýma do svého pokoje a lehnu si do své postele, jako bych z ní nikdy nevstala, a má postel mě hned pozná. A ostatně, jestli mě nepozná, budu s ní trást tak dlouho, dokud si nevzpomene.

Adrian Já to věděl: přišla jsi sem ubližovat. Mstíš se za všechna svá neštěstí. Vždycky jsi jich měla dost na to, aby ses mohla mstít; přitahuješ neštěstí, vyhledáváš je, koleduješ si o ně, jen abys mohla být zlá. Jsi tvrdá a srdce máš vyprahlé.

Matylda Adriane, ty se hněváš. Jestliže jsi mi nikdy neublížil, proč bych se ti měla mstít? Adriane, pořád jsme se nepozdravili. Zkusme to ještě.

Adrian Ne, už to nechci zkoušet.

(Blíží se k Matyldě. Vstoupí Marta a Polívková)

Marta *(Polívkové)* Kdopak je ta paní?

Polívková To je Matylda.

Marta Panenko na nebi, ta ale vyrostla!

Adrian Zapomněl jsem, jak se jmenují tvé děti.

Matylda Chlapec je Eduard a děvče Fatima.

Adrian Fatima? Ty ses zbláznila. To jméno změníš, dáme jí jiné. Fatima! Co řeknu, až se mě zeptají, jak se jmenuje? Nemíním být lidem pro smích.

Matylda Nic se nebude měnit. Jméno se nemusí vymýšlet, sebere se hned vedle kolébky, pochyťí se ze vzduchu, který dítě dýchá. Kdyby se byla narodila v Hongkongu, dala bych jí jméno Cuei Tai, kdyby přišla na svět v Bamaku, dala bych jí jméno Šadémia, a kdybych ji byla porodila v Amecamece, jmenovala by se Iztazihuatl. Kdo by mi v tom bránil? Člověk přece nemůže dítě hned při narození označit nálepkou "určeno pro vývoz".

Adrian Aspoň dokud zůstaneš, aspoň tady, aspoň před přáteli. Říkejme jí Karolína.

Matylda Fatimo, pozdrav strýčka. Eduarde, pojď blíž.

Marta Ti ale vyrostli! Umějí číst? Četli Bibli svatou? Ta maličká je pěkně veliká; modlí se k Panence Marii? Jeslipak vědí, kdo byla svatá matička Rosa?

Matylda Adriane, je to pravda, že sis vzal tohleto za ženu?

Adrian A co jako?

Matylda Tohle stvoření, co ti stojí za zády. Snad víš, co sis vzal, ne?

Adrian Ano, přesně tak, vzal jsem si ji.

Matylda Jsi pořád stejný opičák, Adriane. Jak sis mohl vzít tuhle sestru své ženy! Ubohá Marie. Všechno, co bylo na Marii krásné, vlídné, jemné, něžné a ušlechtilé, je u téhle hotový paskvil.

Adrian Nezateskním po té druhé, dokud mám tuhle před očima.

Matylda Co na to tvůj syn? Chudáček Matěj.

Adrian Nic. Mlčí. Alespoň přede mnou. A není žádný chudáček, nemusíš ho litovat.

Matylda A ty s ní spíš v jedné posteli? Asi pije, ne? Vidím jí to na obličejí.

Adrian Nevím. Možná. Zřejmě ano. Ale aspoň ne přede mnou.

Matylda Adriane, jsi větší vůl než orangutan. Dáváš přednost karikaturám, laciným kopiím, ohavnosti před vším, co je krásné a ušlechtilé. Ne, nikdy v ní nebudu vidět tvou ženu. Marie je nebožka, už nemáš ženu.

Adrian Já nemám ženu a ty zas nemáš muže. Odkudpak se vzali tihle dva? Sama nevíš. Nepoučuj mě, Matyldo. Jsme neodvolatelně bratr a sestra. Dobrý den, má sestro Matyldo.

Matylda Dobrý den, Adriane.

Adrian Myslel jsem, že budeš snědá a svrasklá jako stará Arabka. Jak to děláš, aby sis v tom zatraceném alžírském slunci udržela hladkou bílou plet?

Matylda Člověk se musí chránit, chránit, Adriane. Pověz, bratříčku: pořád ještě nenosíš boty? A jak to děláš, když chceš jít ven?

Adrian Nikam nechodím, prostě nikam, Matyldo.

(Vstoupí Matěj)

Paní Polívková, Azizi, připravte pokoje! Matylda s dcerou bude spát u sebe a její syn v pokoji mého syna, společně s ním.

Matěj Já toho chlapce v pokoji nechci. Nikoho ve svém pokoji nechci. Můj pokoj patří mně.

(Adrian vrazí Matějovi políček)

Eduard Žádný pokoj ti nepatří, sráči! Maminko, pojďte, jdeme na to: spouštíme kotvy.

3Tajemství ve skříni

Matyldina ložnice.

Postel, skříň.

Matylda leží v posteli.

Vstoupí Fatima.

Fatima Maminko, potkala jsem v zahradě někoho, koho jsem jakživa neviděla a kdo mi připomíná někoho, jehož jméno se neodvažuji vyslovit, protože ten někdo mi to zakázal. Maminko, maminko, vstávej! V tomhle domě se dějí nanejvýš podivné věci a já ten dům nenávidím. Pojď se mnou, maminko. Ten kdosi zmizel, jakmile se na nebi objevil světlejší pruh, docela slabý proužek, úplně první předzvěst svítání. Ale stejně pojď; vím jistě, že slehlá tráva se ještě nestačila narovnat - a na kmeni stromu se možná zachytila nitka z jeho šatů, protože ten kdosi se tam opřel. Maminko, tenhle dům skrývá spoustu tajemství a já se v něm bojím.

Matylda Ne, mně se nechce z postele. Trvalo mi to celou věčnost, než jsem si ji zahřála a teď už se z ní do snídane nehnu. Pojď si vlézt ke mně; je tu teplo; spi. Bude to trvat ještě dlouho, než zazvoní zvonek k snídani, a já už začínám mít hlad. Raději to čekání zaspát. Pováš mi to všechno, až si vypijeme kávu.

Fatima Ne, já spát nemůžu. Tohle je neblahý dům a mně se tu hrozně nelíbí.

Matylda Kdybys ho poznala za Mariina života! Vlez si ke mně pod deku a já ti budu vyprávět, jaký byla Marie dobrý člověk; budu ti vyprávět o své přítelkyni Marii, o své milované Marii, která do tohoto domu přinesla teplo a pohodu. Budu ti to vyprávět do usínání.

Fatima Ty bys pořád jen spala a vzpomínala na staré časy a přitom se tu děje taková spousta věcí.

Matylda Jak to, že bych pořád jen spala? Celou noc jsem oka nezamhouřila, ne a ne usnout, až teď.

Fatima To ty říkáš vždycky, a přitom chrápeš, sotva zahlédneš postel.

Matylda Já že chrápu? Nic jsem neslyšela. To ten zdejší podzim, to ohavné mžení, ze kterého má člověk ucpaný nos.

Fatima Maminko, maminko, říkám ti, že jsem se s kýmsi setkala. Pojď, nebo mi to nebudeš věřit; tráva v zahradě se narovná a vítr

s rosou očistí kmen stromu. Ale já chci, abys mi věřila. Vstaň, obleč se.
Matylda Co se tak divně tváříš, Fatimo? Tak jen prozrad' to své tajemství; nadýmá ti obličej, leze ven očima; prozrad' mi je, nebo praskneš.

Fatima Tajemství se neprozrazují.

Matylda Nařizuju ti, abys mi je prozradila. Já tahle tajemství, ty noční schůzky v zahradě, moc dobře znám - a po devíti měsících je z tajemství nebetyčná ostuda. Mluv: kdo je ten muž? Co s tebou prováděl? Mluv, nařizuju ti, abys mi to řekla, protože když to neřekneš mně, komu jinému se s tím můžeš svěřit?

Fatima Neřekla jsem, že to byl muž.

Matylda Cos mu povídala? Hovořili jste spolu? Dá se s tím zjevením hovořit?

Fatima Strach mě svíral tak, že jsem nemohla promluvit.

Matylda Tak mi aspoň můžeš říct, co ti říkalo to zjevení? Nebo bylo tak skoupé na slovo jako ty?

Fatima Ne, mluvilo se mnou.

Matylda Řekni mi jeho jméno.

Fatima Nikdy.

Matylda Tak jdi a pošeptej je do skříně, to ti uleví; pošeptej je mezi šaty, já o ně nestojím. Ale nedrž je v sobě, jinak budeš nemocná.

(Fatima se zavře do skříně, vzápětí z ní vystoupí)

Už?

Fatima Nebylo to nijak dlouhé tajemství.

Matylda Aspoň už nejsi tak červená. Proč s tak malým tajemstvím tolik naděláš?

Fatima Řekla jsem, že není dlouhé, neřekla jsem, že je malé.

Matylda Obleču se a jdu s tebou. Ale myslíš si, že i tady si můžeš dělat všechno, co tě napadne? Myslíš si, že můžeme žít stejně, jako jsme žili dřív?

(*Otevře skříň*)

Fatima Já jsem to nechtěla, maminko.

Matylda Jakže bylo to jméno?

Fatima Žádné jsem neřekla.

Matylda Já jsem nějaké zaslechla.

Fatima Ani jsem neotevřela ústa, stála jsem tam a mlčela.

Matylda Zaslechla jsem je ze záhybů svých šatů.

Fatima Co by to jméno dělalo mezi šaty? To se ti něco zdálo, maminko; děláš si ze mě legraci. Nevěříš mi.

Matylda Ale ano, věřím. Zůstaňme spolu, nerozcházejme se. Já mám taky strach. Pojd' ke mně, Fatimo. Zalezeme si pod deku.

Fatima Chvěješ se, maminko, jako by tě rozrážela zima.

Matylda Marie.

Fatima Cože? Proč to říkáš?

Matylda Marie. To jméno si šuškalý šaty ve skříni.

4Matěj se hlásí do armády

V zahradě.

Adrian (*zjeví se náhle před Matějem*) Kam jdeš? Je brzo, nesnídalas. Kam jdeš s takovým spikleneckým výrazem?

Matěj Jdu pryč.

Adrian Pryč, Matěji? Pryč odkud, můj synu? A kam pryč?

Matěj Pryč z domu, pryč ze zahrady, úplně pryč.

Adrian A proč chceš k čertu pryč? Potřebuješ něco zvenku? Aziz ti to donese.

Matěj Potřebuji jít pryč, to za mě Aziz udělat nemůže.

Adrian Aziz může všechno, ale nemůže být mým synem - a já chci vědět, proč má můj syn tak časně ráno tenhle spiklenecký výraz.

- Matěj** Copak nemůžu ve svém věku odejít normálně pryč z domu, aby v tom hned nebylo nějaké spiknutí?
- Adrian** Ne, nemůžeš. Chceš jít do továrny? Za chvíli tě tam hodím. Chceš do kostela? Jestli bez něj nemůžeš být, dám tě tam zavézt hned po snídani. Kam jinam bys mohl jít? Jak tě to vůbec napadlo?
- Matěj** Chci do města.
- Adrian** Ale Matěji, můj synu, vždyť jsi ve městě. Náš dům je přímo uprostřed města, nemůžeš být víc ve městě, než když jsi u nás v domě.
- Matěj** Chci trochu na vzduch.
- Adrian** Tak se natáhni tady na zahradě pod stromy a já ti sem nechám přinést kávu. V celém městě není víc vzduchu než u nás na zahradě.
- Matěj** Chci pryč.
- Adrian** Tak si jdi, jdi si, kamkoliv po zahradě. A přestaň se tvářit tak potměšile nebo mi řekni, co se ti honí hlavou.
- Matěj** Honí se mi hlavou, že chci pryč z tohoto domu, pryč z tohoto města, pryč z téhle země, chci do armády.
- Adrian** Matěji, řekni mi to ještě jednou, synáčku, protože dnes ráno mi třeští hlava z toho křiku tvé tety.
- Matěj** Chci narukovat a jít válčit do Alžíru.
- Adrian** Odkud víš, že se v Alžíru válčí?
- Matěj** Nechci dál spát v jednom pokoji s Eduardem, nechci zakopávat o Eduarda na každém kroku ve dne v noci, chci do Alžíru, protože je to jediné místo, kde se s ním nemůžu potkat, poněvadž odtamtud právě odjel.
- Adrian** Jak vůbec víš, že existuje nějaký Alžír? V životě jsi odsud nevytáhl paty.
- Matěj** Ano, v životě jsem odsud nevytáhl paty - a Eduard se mi posmívá, že nevím nic o světě.
- Adrian** Svět je tady, synáčku, víš o něm všechno, každý den po něm chodíš a nic nového se o něm nemůžeš dozvědět. Podívej se mi na nohy, Matěji: to je střed světa; za nimi začíná okraj světa, když se přiblížíš neopatrně k okraji, spadneš.
- Matěj** Chci cestovat.
- Adrian** Cestuj ze svého pokoje do salónu, ze salónu na půdu, z půdy do zahrady. Matěji, dnes ráno máš v hlavě zmatek, můj synu.
- Matěj** Chci na vojnu.

Adrian Nevezmou tě, máš ploché nohy.

Matěj Nemám.

Adrian Odkud víš, že nemáš? Já mám ploché nohy, takže ty taky. V tom se otec vyzná líp než syn.

Matěj Aťsi mám ploché nohy, stejně chci být voják, seskočím padákem nad Alžírem a budu se bít s nepřítelem. Chci být parašutistou, tatínku, mít nakratičko ostříhané vlasy, maskáče, nůž připevněný na stehno, pistoli u boku; chci vyskakovat dokořán zejícím otvorem v letadle, chci plout vzduchem, vznášet se nad krajinou, zpívat si mezi nebem a zemí.

Adrian Propustím Azize a Eduarda potrestám.

Matěj Chci, aby mě děti obdivovaly, aby mi kluci záviděli, aby mi ženy nadbíhaly, aby se mě nepřátelé báli. Chci být hrdina, nasazovat život, unikat atentátům, utržit zranění, trpět beze slova, krvácet.

Adrian Buď hrdinou tady, pod mým dohledem. Nejsem snad já hrdina od té doby, co tu je tvá teta? Ostatně nebyl jsem odjakživa hrdina, když jsem tě vychovával a staral se o to, co jednou zdědíš?

Matěj Nestojím o dědictví. Chci zemřít s krásnými slovy na rtech.

Adrian S jakými například?

Matěj To ještě nevím.

Adrian Nevíš vůbec nic. Za těmihle zdmi je džungle, do které se nemůžeš vydat bez otce, který by tě chránil.

Matěj Nechci, aby mě otec chránil. Nechci, aby mě dál bil, chci být mužem, který rány sám rozdává; chci pít a prát se společně s kamarády, chci vítězit nad nepřítelem a zabíjet; chci do Alžíru.

Adrian Nepřátele máš ve svém vlastním domě. Nejlepší kamarád je tvůj otec; jestli chceš pít, pij; už tě nebudu bít. Žádný Alžír zkrátka neexistuje a ty budeš vypadat jako idiot.

Matěj Eduard mi o Alžíru vyprávěl.

Adrian Eduard je fantasta, plete ti hlavu.

Matěj Tebe jsem taky slyšel mluvit o válce.

Adrian Už je po válce, vyhráli jsme, v poušti je zase klid, každý si jde po své práci.

Matěj Chci do Paříže, nechci se zahrabat na venkově: tady člověk potkává pořád stejné lidi a vůbec nic se tu neděje.

Adrian Nic? Tomuhle říkáš nic? Přihrne si to tvoje teta s bratrancem a sestřenicí a pro tebe je to nic? Matěji, synáčku, není nad náš venkov. Celý svět nám ho závidí, ten klid a mír, zvony, víno, blahobyt. Touha tu nemá místo, protože máme všechno, po čem jen člověk může zatoužit. Ledaže by to byl nějaký pomatenec, který staví bídu nad hojnost, raději je hladový a žíznivý než nasycený a napojený, bezpečí obětuje strachu a nejistotě. Pomátl ses, Matěji, synáčku, a mám tě přivést k rozumu? A vůbec, co to plácáš o cestování? Neumíš žádný jazyk, ani tu latinu jsi nezvládl.

Matěj Jazyky se naučím.

Adrian Pořádný Francouz se jazyky neučí. Spokojí se s francouzštinou, ta mu úplně postačí, je dokonalá, se vším si ví rady a pěkně zní; celý svět nám ji závidí.

Matěj A já závidím celému světu.

Adrian Přestaň se tvářit tak záhadně, Matěji.

(Vrazí mu políček)

Ještě to není ono.

(Vrazí mu druhý)

Tak, teď je to zase můj chlapec.

Matěj Stejně se dám na vojnu.

Adrian Cože?

Matěj Opravdu mám ploché nohy?

Adrian Ale jistě, vždyť jsem ti to říkal. Podívej se na mě. Tak tohle tě tedy trápí? Ale Matěji, synáčku, s plochýma nohama se dá žít. Jenom se musíš často zouvat, aby tě nebolely. Ale jinak jsi stejný jako ostatní, Matěji, úplně stejný.

Matěj Chtěl jsem být zvláštní, ne jako ostatní.

Adrian To je pitomost. Čím dál víc lidí je zvláštních. Pomalu už bude zvláštní být jako ostatní. Tak ještě chvílku vydrž; nebudeš pro to muset ani hnout prstem.

(Odejdou)

Druhé dějství

5

Chodba; pootevřené dveře, jimiž vstoupí Adrian, po něm jednotlivě věkolik mužů a potom Plantieres, který zůstane v chodbě sám. Vstoupí Eduard, uchopí Plantiera a drží ho v sevření. Vejde Matylda a v ruce drží nůžky.

Plantieres Kdo jste? Co po mně chcete?

Matylda Jsem Matylda a jdu vám ostříhat hlavu. Nenechám vám na ní jediný vlásek a vy odtud odejdete s holou lebkou jako ženy, které líhaly s nepřítelem, a poznáte na vlastní kůži, jaké je to potěšení, když člověk vyjde na ulici s bílou hrbolkovitou hlavou, dohola obnaženou, což je ta nejstrašnější ze všech nahot; poznáte, jak pomalu, s nekonečnou, nesnesitelnou pomalostí vyrážejí nové vlasy; ráno se na sebe podíváte do zrcadla a spatříte tam odporného starce, ohavného cizího chlapa, opičáka, který se po vás opičí; tehdy zjistíte, jak těžké je tu hlavu nějak zakrýt; budete shánět klobouky a všechny vám budou připadat příšerné; bude se vám zdát o parukách, o kapucích; budete nenávidět kolemjdoucí, všichni budou pro vás krásní, tak kučeraví a krásně rozčuchaní; a po dlouhé měsíce se bude celý váš život, vaše myšlenky, sny, energie, vaše tužby i nenávisť upírat k něčemu tak pitomému, jako je holá hlava; soustředíte se na jediné, aby to rašilo rychleji; vyrašené výhonky budete popotahovat, aby rostly rychleji; a zjistíte, že to rychleji nejde, že to pokračuje s nesnesitelnou pomalostí, že dny jsou dlouhé a týdny jsou dlouhé a měsíce jsou dlouhé, když máte tu necudně nahou hlavu, a budete si přát, aby vám byli raději uřízli kulky.

Plantieres Kdo je ten usmrkanec, co mě tu drží a surově se mnou nakládá? Jsem vážený člověk. Prokazují mi úctu, protože si ji zasloužím. Mám čistý štít, vedu příkladný rodinný život, těším se v tomto městě nejlepší pověsti. Nepatřím k osamělým tulákům, které přepadají darebáci v nočních ulicích. Když jdu z domu, tak jediné na návštěvu k přátelům, do úřadu a do kostela. Cožpak už ani přítelův dům neskýtá bezpečí? Mám se vzdalovat z domova v obavách? Mám mít propříště strach z násilností ve svém vlastním domě? Co máte proti mým vlasům? Co vám udělaly? Brzy už budu starý a vlasy mi samy od sebe vypadají. Chci, aby vypadaly, ať je všichni nechají na pokoji.

Matylda I já jsem chtěla, aby mi je nechali na pokoji. Ale to vy jste mě předhodil davu, ukázal jste na mě prstem, poplival jste mě svými výmysly, obvinil jste mě ze zrady. To vy. A i když jste třeba už zapomněl, a i když uběhlo hodně vody, já jsem nezapomněla.

Plantieres Ale o čem to mluvíte a s kým si mě pletete? Stalo se vám kdysi dávno něco a vy mě považujete za někoho jiného? Já vás neznám a nikdy jsem vás neviděl - a vy mě také neznáte. Vlezla jste sem oknem i s tím usmrkancem, který mi svírá ramena a ruce, až to bolí? Jste lupiči? V tom případě vezte, že tento dům mi neřká pane, nejsem vám nic platný a dám vám i své slovo, že vám nebudu v ničem bránit, nebudu volat o pomoc. Jste ze služebnictva? V tom případě vezte, že už v tomto

okamžiku jste přišla o místo. Ale spíš se mi zdá, že jste takový ten starý rodinný blázen, kterého skrývají v podkroví. Jak jste se dostala ven z pokoje? Pomoc! Pomoc! Ať mě ten surovec pustí!

Matylda Nejsem stará a nikdy jsem nepatřila ke služebnictvu. Jsem Matylda a tohle je můj dům. Je můj a vy nemáte proč se v něm cítit bezpečně. Já vás totiž znám. Já vás poznávám. Těch patnáct let vás zakulatilo; nosíte nóbl šaty, na očích máte brýle, na ruce prsteny. Ale i kdyby uplynulo sto let od toho dne, kdy jste na mě ukázal prstem a odsoudil mě do vyhnanství, za což dnes budete pykat, i kdyby uplynulo třista let, stejně bych vás poznala.

Plantieres Neznáte ani mé jméno.

Matylda Co je mi po vašem jménu? Já mám co do činění s vašimi vlasy.

Plantieres A já vám říkám - a musíte mi to věřit: vím, že se mýlíte. Pocházím z velké rodiny; mám přinejmenším sedm bratrů a všichni jsme si podobní; mám stovky bratranců, kteří vypadají jako já, protože v naší rodině se lidé vdávají a žení mezi sebou, takže všichni ti pitomci jsou si navzájem tak podobní, že ani maminky nepoznají, kdo ke komu patří. Vy hledáte určitě někoho jiného. Prohlédněte si mě dobře, je tady přítmi. Všimla jste si už té jizvičky pod uchem? Poznáváte jistě můj nos? Prohlédněte si mě dobře. Vy se mýlíte, mýlíte se. Já nejsem ten, na koho máte spadeno.

(Matylda mu oholí hlavu)

Matylda Jste to vy, byl jste odhalen.

(Matylda a Eduard odejdou)

Plantieres Pomoc, Adriane!

(Vstoupí Adrian)

Přicházíte pozdě, pane Serpenois. Pane Serpenois, už vám víckrát neřeknu Adriane, už nejste můj přítel, už nejste náš člověk, už se neobjevíte na prefektuře, už nebudete mít žádné výhody. Cože, vy ještě máte tu drzost usmívat se? Ale ano, dobře jsem viděl ten ohavný úsměv na vaší tváři. Nedívejte se na mě. Ve jménu slušnosti - otočte se, podívejte se na své nohy. Myslíte si, pane Serpenois, že ty vaše holé nohy, které bezostyšně předvádíte ve společnosti, jsou méně směšné než moje holá hlava? Co je to za způsoby? Aspoň ponožky si natáhněte, nazujte pantofle. A to máte tu drzost se usmívat! Domníval jsem se, že jsem přišel k příteli; že jsem přišel k člověku, který mluví stejnou řečí jako já; domníval jsem se, že jsem mezi svými. Vy jste nás pěkně doběhl. Dlouho jste nás vodil za nos. Vaše rodina je celá šílená. Sestra hysterka, dítě mouchysněztesimě, málem mongoloid, neteř a synovec - oba vadní depresivní epileptici; jak jsem si jen mohl myslet, jak jsme si my, zdejší lepší společnost, mohli myslet, že se zrovna na vás to rodinné zatížení neprojeví? A teď se pošklebujete, odhalujete svou pravou tvář, pane Serpenois. A právě u vás, u šílence a zrádce, pořádně ty nebezpečné schůzky. Všechny upozorním, už vás nikdy nikdo nepozve, ani nepřijme vaše pozvání. Budete vyložen z Komise pro společensky prospěšnou práci, která vám tak hloupě

důvěřovala, a možná, že vám hrozí i trest. To vás přijde draho, Serpenois; vy jste zrádce.

Adrian Uklidněte se, Plantiere. Já jsem se nesmál. Byl to výraz studu, protože moje rodina mě trápí. Ale co v tom mohu dělat? Nejsem odpovědný za svou sestru; nemůžu ji zabít. S vaší pomocí, Plantiere, jsem udělal všechno, abych ji odtud dostal. Ale zabít ji přece jenom nemůžu. Já vám to hrozné příkoří vynahradím.

Plantieres A co moje žena? Děti? Kolegové na prefektuře?

Adrian Jeďte na pár týdnů na venkov, do mého domu. Ta Matylda, zabil bych ji s chutí i s jejími dětmi. Mohl bych být vrah, Archibalde, ale přísahám ti, nejsem zrádce.

Plantieres Jsi, Adriane, zradils mě.

Adrian Nezradil, přísahám; mlčel jsem jako ryba.

Plantieres Jak se to tedy mohla dozvědět? Tys mě přece žádal, abych ji obvinil z důvěrných styků s nepřítelem, a já šílenec na to přistoupil, a mělo to zůstat navždy mezi námi. Vy jste mluvil, Serpenois, jinak to není možné.

Adrian Ne, přísahám při hlavě svého syna, kterého miluji. Věděli jsme to jen my dva. A Marie.

Plantieres Marie nežije.

Adrian Ano, Marie nežije. Plantiere, pomstěte se - a já vím jak. Jste policejní prefekt; svolajte advokáta Bornyho a krajského prefekta Sablona. Matyldina dcera je šílená; vidá v noci na zahradě přízraky. Není to snad skvělý důvod, abyste ji mohl dát internovat? Vklouzněme nenápadně jednou večer do zahrady. Buďme přítomni důkazu jejího šílenství. To bude tvoje pomsta, nebohý Archibalde, a moje taky.

(Odejdou)

V salónu.
Vstoupí Polívková a Matylda.

Polívková No tak, Matyldo. Usmířte se s bratrem, vždyť ty vaše hádky dělají z tohoto domu hotové peklo. A proč, bože můj, proč? Protože něco leží tadyhle a vy to chcete mít támhle; protože pánovi se nelíbí, jak se oblékáte, a vy nesnášíte, že chodí bos. Copak jste pořád malé děti? Neumíte se s věcmi vyrovnat? Nevíte, že dospělost znamená, že se člověk s věcmi vyrovnat dokáže, že přestane být tvrdohlavý a neřádá nemožné? Buďte už jedou dospělí, Matyldo, buďte dospělí, je nejvyšší čas. Hádky vyrývají vrásky a hodně nepěkné vrásky; chcete být samá nepěkná vráska kvůli pošetilým hádkám, které vám nezůstanou v paměti ani pět minut? Matyldo, já vám poradím, jak se s tím vyrovnáte, něco o tom vím: pán vstává v šest a vy v deset, tak vstaňte oba v osm; vy nerada vepřové a pán se může utlouct po pečince, tak já vám udělám pečení telecí; život by byl tak jednoduchý, stačí jen trochu chtít. Smířte se, Matyldo, vždyť v tomhle domě se už pomalu nedá žít.

Matylda Já jsem se nepohádala, nehodlám se smířovat.

Polívková Ticho; slyším, jak váš bratr opodál křičí. Co jste mu zas provedla? Proč u nás začíná den křikem a končí uraženým mlčením? To je ten rytmus vaší krve? Moje pulsuje jinak, docela jinak, tohle mi vždycky bude cizí. Stačil by jediný z těch vašich vzteklych výbuchů a byla bych celá špatná a nemožná, ale vy z nich zřejmě vycházíte rozradovaná a posilněná. Vaše energie mě vyčerpává víc než starost o domácnost. Věnujte ji něčemu jinému, holčičko; šijte, vyšívajte nebo vyřezávejte ze dřeva; a pán ať si hledí víc továrny, beztak se ve městě povídá, že to s ní od vašeho příjezdu jde nějak z kopce. Chcete o všecko přijít? Odpovězte, Matyldo, vaše mlčení mi nahání strach.

Matylda Vyšívát, paní Polívková? Vypadám snad jako někdo, kdo vyšívá? Tiše, slyším ho přicházet.

Polívková Smilujte se nad námi, Matyldo, smilujte se.

(Vstoupí Marta)

Marta Bože na nebesích, uklidnila jsem ho. Zním jedno zvláštní zaříkání, které nahání ďáblu posvátnou hrůzu; vmetla jsem mu je přímo do tváře a v okamžiku zmizel - a můj Adrian je teď jak beránek a unavený, protože ďábel po sobě zanechává únavu.

Matylda Ta ženská si hned po ránu přihnula. Proč si nedá čaj jako ostatní? Měla by se léčit.

Marta Matyldo, miláčku, musíte být na mého Adriana hodná; je to děcko, neobratné děcko, ale tolik vás miluje - a vy si to věru zasloužíte.

Matylda Paní Polívková, nemůžete mě té ženské nějak zbavit?

Marta *(Polívkové)* Přines nám něco k pití, ať si přituknem na usmíření těch dvou andílků.

Polívková Vašeho bratra už není slyšet. Vypadá to, že se opravdu uklidnil.

(Vstoupí Adrian)

Adriane, vaše sestra se vás chystá obejmout.

Adrian Později.

Polívková Proč ne hned?

Adrian Ještě mám něco na srdci. Štve mé přátele proti mně, uráží je, terorizuje a oni si k nám už netroufají, a když je potkám, tváří se na mě vyčítavě. Proč mi mají vyčítat vylomeniny téhle ženské? Už na ni nechci doplácet.

Matylda Všechno mě na nich dráždí, paní Polívková, nemůžu si pomoci. Stejně jako na Adrianovi. Když slyším, jak jde po chodbě, jak kašle, jak říká: můj syn; jak se tajně scházejí v úzkém kroužku, kam nemají ženy přístup. V mém vlastním domě se přede mnou zavírají nějaké dveře na celé hodiny? V mém sousedství se kují pikle? Všechny dveře v tomhle domě dám odstranit, chci vidět všechno, kdy se mi zamane; chci mít možnost kdykoliv kamkoliv vstoupit.

Polívková Matyldo, něco jste slíbila.

Matylda Chvilku strpení, paní Polívková.

Adrian Ve městě se povídá, že chodí nahá po balkóně.

Polívková Ale to snad ne, Matylda a nahá po balkóně!

Adrian Povídá se to.

Polívková Povídá se kdejaká hloupost.

Adrian Povídá-li se, že chodí nahá po balkóně, vůbec o tom nepochybuju. O mně ani o vás, paní Polívková, se nic takového nepovídá. Už jako úplně mladé děvče uklouzla, přírodě neporučíš; na stará kolena se z ní nějakým zázrakem dáma nestane.

Marta Vždycky se může stát zázrak, je zapotřebí tomu věřit.

Matylda Uklouzla, paní Polívková? A co ten jeho syn? Není to nehorázné, obludné uklouznutí? Co ho to napadlo? Jakým právem zaplňuje můj dům svým překážejícím, nanicovatým, líným potomstvem, které se poflakuje celý den po zahradě nebo v salónu? Jednoho překážejícího Adriana bylo až dost, nepotřebovala jsem dvojníka, o kterého teď zakopávám po chodbách, druhého Adriana jako karikaturu toho prvního. Zeptejte se ho, paní Polívková, co ho to napadlo, oženit se a mít dítě.

Adrian Zeptejte se jí, paní Polívková, co jí to napadlo mít dvě?

Matylda Řekněte mu, že to nebyl můj nápad, ale toho, kdo mi je udělal.

- Adrian** Její syn navštěvuje arabské putyky ve vykřičených čtvrtích; všichni to vědí. Krvi neporučíš. Alžírské slunce pálilo na hlavu mé sestry, až se z ní stala Arabka - a z jejího syna Arab. Nepřeju si, aby tahal mého syna s sebou. Nepřeju si, aby Matěj navštěvoval arabské putyky.
- Marta** Ve městě se povídá, že Arabové dávají mladým chlapcům a dívkám otrávené bonbóny a ti se pak octnou v Marakeši ve veřejných domech.
- Adrian** A kromě toho ona nakonec určitě udá mého syna na vojenské správě. Viděli ji, jak brousí po městě. Je toho klidně schopna, protože má zálusk na továrnu, pošle mého syna na jatka do Alžíru. Ale továrnu - nikdy, nikdy!
- Polívková** Tak necháte toho konečně? Matyldo, vy jste starší. Obejměte se s bratrem; udělejte to kvůli mně.
- Matylda** Hned, paní Polívková. Ale jestlipak víte, že mě uhodil? Zrovinka dnes ráno, když jsem pila čaj, uhodil mě a rozbil při tom konvičku. To si má člověk nechat líbit?
- Marta** To když ho posedl ďábel.
- Polívková** (*Adrianovi*) Je to pravda, že jste ji uhodil? Proč jste to udělal?
- Adrian** Už nevím, ale jestli jsem to udělal, musel jsem k tomu mít důvod, a vážný. Nikdy neuhodím nespravedlivě a bez důvodu.
- Polívková** Je to všechno? Tak teď se smiřte. Adriane, slíbil jste mi to.
- Adrian** Hned, moment, za chvíli. Ještě něco: víte, paní Polívková, že ona včera udeřila moji ženu? Udeřila mou chudinku Martu.
- Marta** Ne, ne, neudeřila mě.
- Adrian** Viděl jsem ji, slyšel jsem, jak rána dopadla, ještě dlouho potom bylo vidět její stopu.
- Marta** Neudeřila mě, jenom mě potrestala za to, že jsem zlá. Bylo to pro mé dobro a já jsem šťastná.
- Matylda** Nána pitomá.
- Adrian** (*Matyldě*) Cos to řekla? (*Zamíří k Matyldě*)
- Polívková** Výborně, jen se poperte, zmrzačte se, vyškrábejte si oči, ať už je konečně pokoj. Já vám skočím pro nůž, ať se nezdržujete. Azizi, přines mi velký kuchyňský nůž a vezmi pro jistotu hned dva; dnes ráno jsem je nabrousila, půjde to jako po másle. Sedřete si kůži z těla, zdrápejte se, už se konečně oddělejte, ale hlavně buďte zticha nebo vám vlastnoručně sáhnu hluboko do krku a vyříznu vám oběma jazyk u samého kořene, abych vás nemusela poslouchat. A budete se rvát alespoň potichu, nikdo se o tom nedoví a zase tu bude možné žít. Protože vaše rvačky, to jsou jen slova, slova, zbytečná slova, která ubližují každému kromě vás dvou. Kdybych tak mohla být hluchá, bylo by mi to jedno. Protože mně je jedno, jestli se

rve, ale buďte při tom potichu, aby nás, kteří jsme kolem, nebolely hlavy a těla z vašich ran. Vždyť vaše hlasy se rozléhají den ode dne silněji, pronikají zdmi, jejich rykem kysne mléko v kuchyni. Ještě že večer oba trucidáte; aspoň člověk něco udělá. Ať tedy přichází soumrak co nejrychleji, aby se ti dva mohli v tichosti nenávidět. Já to vzdávám.

Matylda Řekla jsem: nána pitomá. Je úplně namol. Pozvrací mi koberec.

(Adrian ji uhodí)

Polívková Azizi, Azizi!

(Matylda uhodí Adriana)

Eduarde, Azizi, pomoc!

(Vstoupí Aziz)

Azizi, odtrhni je od sebe! Honem, dělej. Na co čekáš, Azizi? Pospěš si.

Aziz Ne, nemám náladu spěchat, neplatí mě za spěchání. Kdybych to udělal, dostanu vynadáno, a když to neudělám, dostanu zase vynadáno, tak radši neudělám nic, dostanu vynadáno a nemusím pro to hnout ani prstem.

Polívková Azizi, podívej se na ně.

Aziz Já je vidím, paní Polívková. Ale co má být, že se dědek s bábou hádají, co já s tím? Vždyť mě neberou na vědomí, jsou tak plni zloby, že pro jiné v nich nezbyvá místo. A až je zloba přejde, vezmou na vědomí nejprve vázy, které rozbili, a pak teprve mě. Jen ať se perou, a až se uklidní, Aziz zamete střepey.

(Vstoupí Eduard)

Polívková Eduarde, snažně tě prosím, já se zblázním.

(Eduard zadržuje matku, Aziz Adriana)

Adrian Myslíš si, ty chudinko bláznivá, že si můžeš na každého troufnout? Kdo vlastně jsi, že se odvažuješ provokovat všechny slušné lidi? Kdo si myslíš, že jsi, že šlapeš po dobrém vychování, kritizuješ způsoby druhých, všechny obviňuješ, pomlouváš, napadáš? Vždyť jsi jen žena, nemajetná, bez muže, svobodná matka - ještě docela nedávno by tě byli vyhnali ze společnosti, naplili by ti do tváře a zavřeli by tě do zastrčené komůrky, aby mohli dělat, že neexistuješ. Co po nás vlastně chceš? Ano, náš otec tě donutil, abys rok u večeře klečela kvůli hříchu, kterého ses dopustila, ale nebyl to dost přísný trest, kdepak. I dnes bys měla u našeho stolu klečet, klečet, když se mnou mluvíš, klečet před mou ženou, před paní Polívkovou, před svými dětmi. Co si vlastně o sobě myslíš, že po nás jen pliveš, co si o nás myslíš, že si tak troufáš?

Matylda Máš pravdu, Adriane, troufám si na tebe - i na tvého syna a na tu tvou imitaci ženy. V tomhle domě si troufnu na vás na všechny - i na zahradu kolem a na strom, pod kterým se zapomíná má dcera, i na zeď obklopující zahradu. Troufnu si na vás, na vzduch, který dýcháte, na déšť, který vám smáčí hlavy, na zem, po které šlapete;

troufnu si na tohle město, na každou jeho ulici a na každý dům, na řeku, která jím protéká, na průplav a na čluny v průplavu, troufnu si na nebe nad vašimi hlavami, na ptáky na nebi, na mrtvé v hlíně, na mrtvé promíšené s hlínou a na děti v mateřském lůně. A troufám si jen proto, že vím, že vydržím víc než vy všichni, Adriane.

(Aziz vleče pryč Adriana, Eduard Matyldu. Ale oba se vytrhnou a vracejí se)

Poněvadž jakkoli je jisté, že mi továrna nepatří, je to proto, že jsem o ni nestála, neboť továrna nevydrží tolik co dům, položí se, a tenhle dům bude stát ještě po mé smrti a po smrti mých dětí, zatímco tvůj syn bude bloudit pustými halami, do nichž zatéká, a bude si říkat: Tohle mi patří, tohle mi patří. Ne, továrna moje není, ale tento dům ano, a protože je můj, stanovuji, že z něj zítra odejdeš. Sbalíš se, sbalíš syna a to ostatní, hlavně to ostatní, a usadíš se ve svých výrobních halách, v kancelářích s rozpraskanými stěnami, v zahnívajícím harampádí svých skladů. Zítra už tady budu svou paní.

Adrian Jaké zahnívajcí harampádí? Jaké rozpraskané stěny? Jaké trosky? Mám bezkonkurenční obrat. Myslíš, že tenhle dům potřebuju? Vůbec ne. Bydlel jsem v něm jediné kvůli otci, pro jeho památku, z lásky k němu.

Matylda K otci? Z lásky k otci? Tak tuhle památku jsem už dávno vyhodila na smetiště.

Adrian Nech to na pokoji, Matyldo. Aspoň tohle vynech. Aspoň to jediné nešpiň.

Matylda Ne, špinit to nebudu, je to samo o sobě dost špinavé.

Adrian Já ji zabiju.

Eduard *(odvádí Matyldu)* Přestaň, maminko, pojď se mnou.

Aziz *(odvádí Adriana)* Milostivá je velmi rozrušená, pane. Už ani neví, co říká. Nikdo by takhle nemluvil o svém otci, kdyby si byl vědom toho, co říká.

(Odcházejí, pak se Matylda a Adrian vytrhnou a vracejí se)

Adrian *(zadržovaný Azizem)* Tohle tě přijde draho, má milá, to tě přijde draho.

Matylda Já mám z čeho platit, ale ani mě to nenapadne.

Aziz Pane, bolí mě ruce, jak vás musím držet. Mám vás radši omráčit?

(Odvádí Adriana)

Adrian Já ji zabiju.

(Adrian a Aziz odcházejí)

Eduard Maminko, jestli jinak nedáš, donutím tě odejít.

Matylda Zítra ho odsud vyženu.

(Eduard a Matylda odcházejí)

Polívková Marto, moje ubohá děvečko, máme my to trápení. Jako děti se měli tolik rádi.

Marta Dones mi něco k pití, jsem tak unavená. Josefíno, prosím tě, dojdi mi pro láhev portského.

Polívková Ještě je moc brzo, holčičko.

Marta Ach, Josefíno, Josefíno, má zlatá přítelkyně. Kdyby tys tu nebyla, celý svět se zhroutí. Pomoz mi z toho pekla, snažně tě prosím. Ty jsi světička. Až obě zemřeme, ty půjdeš do nebe a já do pekla za všechno zlo, jehož jsem se dopustila, hod' mi spásné lano, přitáhni mě k sobě, protože kdo to udělá, když ne ty? Moje sestra Marie se na mě ani nepodívá, ostatní mají dost svého trápení, než aby si na mě vzpomněli, a Aziz, ten šlechetný Aziz, bude v očištění, poněvadž není pokřtěný, a z očištění do pekla se nedovoláš. Nechci být navěky věků zapomenuta v pekle, jako jsem zapomenuta ve svém nedlouhém životě. Slib mi, že mě k sobě přitáhneš, Josefíno.

Polívková Já nevím, má ubohá Marto, nevím, jestli nějaké nebe existuje.

Marta Co to povídáš?

Polívková Kdyby existovalo, musela by tu zbýt po něm někde stopa, slabý otisk, stín přítomnosti nebe na zemi, pár kousků, sebeslabší odlesk. Ale není tu nic, jenom pár kousků pekla.

Marta Pojdme si pro něco k pití.

(Odejdou)

7

Ve veliké dálce zní necudná písnička pochodujících parašutistů.

Adrian *(do obecenstva)* Matylda mi tvrdí, že nejsem tak úplně člověk, že jsem opice. Možná, že jsem jako všichni někde na půli cesty mezi člověkem a opicí. Možná, že jsem trochu víc opice než ona, a možná, že Matylda je trochu víc člověk než já; určitě je mazanější, ale já ji přeperu. Cítím se dobře jako opičák, jako starý opičák schoulený u nohou člověka, kterého pozoruje. Nemám chuť hrát si na člověka, nebudu s tím začínat právě teď. Nevím ani, jak se to dělá, moc jsem se s tím v životě nesetkal. Když se narodil můj syn, obehnal jsem celý dům vysokými zdmi. Nechtěl jsem, aby ten malý opičák spatřil hvozd a divokou zvěř a hmyz a různé pasti a lovce. Obouvám se, jen když s ním jdu ven - a v džungli nad ním držím ochrannou ruku. Nejšťastnější opice jsou ty, které žijí v klecích, mají dobrého hlídače a zemřou s představou, že celý svět se podobá jejich kleci. Rozhodně o nic nepřijdou. A opice je v bezpečí. Alespoň toho svého paviana si ohlídám. Opice rády

poočku pozorují lidi a lidé pořád nenápadně pokukují po opicích. To proto, že jsou z jedné rodiny, ale různě pokročilí; a ani jeden neví, kdo z nich má vlastně náskok; nikdo neví, kdo ke komu směřuje; nepochybně proto, že opice směřuje nejasně k člověku a člověk k opici. Ať tak či onak, člověk si potřebuje víc všímat opic než ostatních lidí - a opice si víc potřebuje všímat lidí, než ostatních opic. A tak se navzájem prohlížejí, hádají, žárlí na sebe, chňapou po sobě zuby a drápy; ale jeden druhého nikdy neopouští, ani v myšlenkách, a nemůžou se jeden na druhého vynadávat. Když Buddha chodil navečer na návštěvu k opicím, posadil se vždycky doprostřed a říkal jim: Opice, chovejte se slušně, chovejte se jako lidé a ne jako opice - a jednoho rána se probudíte a budete lidmi. A ty naivní opice se chovaly jako lidé; snažily se chovat tak, jak si myslely, že by se měl člověk chovat. Ale opice jsou příliš dobré a příliš hloupé. A tak každý večer doufají, uléhají s nadějí provázenou klidným a pokorným úsměvem. A každé ráno prolévají slzy. Já jsem agresivní surová opice a nevěřím na Buddhovy povídačky. Nechci večer doufat a pak ráno prolévat slzy.

Třetí dějství

8

Zahrada. V noci.
Vstoupí Fatima a Matěj.

Fatima Jdi si po svých, Matěji. Přestaň se na mě tak lepit. Co jsem tady, nevynecháš jedinou příležitost, aby ses na mě nalepil a abys po mně sahal. Nezapomínej, že jsme bratranec a sestřenice; a příbuzní v jedné rodině se nesmějí osahávat tak, jak to děláš ty.

Matěj Nejsme příbuzní. Rodina je důležitá jenom kvůli dědictví a to přechází z otce na syna. Ty nebudeš dědit po mém otci, já nebudu dědit po tobě; takže když se mi zlíbí na tebe sahat, nevím, co by mi v tom mohlo bránit. Neprodila nás stejná žena, otce jsi nepoznala a já svého ano; nespojuje nás nic. Jak hluboko v minulosti tkví naše svoboda? Od kterého okamžiku jsme si navzájem cizí? Kolika generací je zapotřebí, abychom přestali být příbuzní?

Fatima Svět je plný žen. Proč bys měl pořád tisknout a osahávat zrovna mě? Nejsem na to zvědavá. Na to, abych byla, jsi příliš můj bratranec; a tak či onak, bratranec nebratranec, příbuzný nepřibuzný, nemám ráda, když na mě někdo sahá, ať je to kdokoliv.

Matěj Tolik žen zas na světě není.

Fatima Větší polovina lidstva, a ty musíš otravovat zrovna mě.

Matěj V tom případě není žena jako žena. Paní Polívková je taky žena; chodí kolem mě a já ji ani nevnímám; a i když si ji v duchu představím, vidím ji pořád tak hrozně postrojenou a s hadrem v ruce. Proč se paní Polívková nazývá ženou stejně jako ty, ačkoliv si nejste v ničem podobné? Tebe, i když jsi navlečená v tomhle hezkém teplém počasí jako do mrazu, tebe si v duchu představuju úplně jinak, než ve skutečnosti vypadáš, a ke všemu mě vábí dívat se na tebe, jak jsem se na ženy nikdy nedíval.

Fatima Je ti třicet a nikdy ses na ženy nedíval?

Matěj Ještě mi není třicet a viděl jsem v životě hodně žen, počínaje paní Polívkovou, kterou vídám od narození. Ale už delší dobu nemám možnost dívat se na ženy, protože do našeho domu žádné nepřicházejí.

Fatima Tak si vyjdi z domu někam do vykřičené čtvrti. Je tam spousta žen, které si nechávají platit za to, že se na ně muži dívají, a když trochu přidáš, můžeš si na ně i sáhnout, ochotně ti vyhoví, protože nejsi nijak ošklivý a máš peníze.

Matěj Ale já chodím ven z domu, Fatimo, pořád někam chodím. Už jsem v životě leckams přišel, třeba do kostela, a dokonce do továrny, ta je odtud hodně daleko a já jsem

tam byl na návštěvě, protože ji jednou zdědím. Ale už delší dobu jsem nikde nebyl, protože nemám čas, a nemám ani dost peněz, alespoň prozatím.

Fatima A mně se nechce šetřit ti čas a peníze. Jdi si po svých, Matěji. Tamhle je maminka, a jestli tě se mnou uvidí, můžeš se spolehnout, že ti dá co proto.

Matěj Jen ať to bába zkusí. Vrazím jí jednu přes hubu a sklapne. Už dlouho mě otravuje to její čenichání, ukážu jí, s kým má tu čest.

(Přichází Matylda)

Matylda Fatimo, hledala jsem tě. Ale teď když vidím, že jsi ve společnosti svého bratrance, jsem úplně klidná. Těší mě, že vy dva jste přátelé, protože Matěj je hodný chlapec, mírný a rozvážný, a tahle malá větroplaška má věru zapotřebí rozvahy. Matěji, Matýsku, takový klidný večer, co kdybychom se prošli po zahradě a v klidu si popovídali.

Matěj Velmi rád, teto, protože i mně je vaše společnost velice milá. Ale musím pracovat - a právě jsem říkal Fatimě, že ačkoliv vlahý vzduch vábí k procházkám, člověk si je někdy musí umět odepřít a věnovat se studiu.

Matylda Matěji, Matěji, vtuč tohle nějak do hlavy oběma mým dětem. Utíkej, nebudu tě zdržovat od učení.

(Matěj odejde)

Fatimo, nepřeju si, abys tady courala v noci po zahradě. Fatimo, já jsem se kdysi taky courala, až to courání skončilo narozením tvého bratra a ani nevím, jak vypadal ten, kterému za tu poctu můžu poděkovat. Fatimo, někteří zdejší lidé klidně přeskočí zeď a vyčíhají si zatoulanou ženu a i tobě se pak může dostat pocty, o kterou jsi nestála. V tomhle městě nejsou zahrady bezpečné, protože je tu vojenská posádka - a vojáci přeskakují zdi a nešetří poctami. Fatimo, jsi sama?

Fatima Jsem, ale někoho čekám - a není to žádný voják z posádky. Nemůžeš tu zůstat.

Matylda Fatimo, dovol mi ji spatřit. Schovám se tedy, budu potichu, ale dovol mi ji spatřit, protože celých těch patnáct let, co je mrtvá, jsem ji nepřestala bolestně postrádat.

Fatima Podívej se, maminko, tam za kmenem ořechu. Nevidíš, jak to tam svítí?

Matylda Nevidím nic.

Fatima Podívej se pořádně. Nevidíš cípek bílých šatů? Rozmýšlí se, jestli se má ukázat.

Matylda Fatimo, já nic nevidím.

Fatima Necítíš, jak se ochladilo? Necítíš ten strašný chlad?

Matylda Chlad cítím, ano; strašný chlad.

Fatima To je ona, to je Marie. Schovej se líp, bojí se.

Matylda Proč by se bála? Já jsem Matylda, její nejlepší přítelkyně.

Fatima Pomyslí si, že jsem ji oklamala. Jdi pryč.

Matylda Marie, to jsem já, Matylda. Snad by ses nebála své staré Matyldy? Přestože jsem stará, jsem to já, Marie. Odpuť mi, že jsem zestárla. Zemřela jsi právě včas, ale tys bývala vždycky chytřejší. *(Fatimě)* Je tam ještě?

Fatima Je.

Matylda Celá? Vidíš ji celou?

Fatima Ano, teď ji vidím celou. Je tam a dívá se na tebe.

Matylda Víš to jistě?

Fatima Ano, dívá se na tebe.

Matylda Dej mi svatý pokoj, Marie. Nechci, aby ses na mě dívala. Nechci, abys na mě vzpomínala a sama na tebe nechci vzpomínat. Proč se nám ty věci nevykouří z hlavy, když je o to prosíme? Proč si nemůžeme pomoci? Jako kdybych tě viděla, s tou tvou svatou odtazitou tvářičkou, ten tvůj výraz skromného neviňátka mě neúnavně pronásledoval, když jsem vězela po krk ve srabu, jó, tehdy obzvlášť. Proč ses do toho pletla? Proč ses pořád pletla do mých věcí, do věcí mezi mnou a Adrianem, do Adrianových věcí? Dostalas ho; přilepila ses na něj, přilepila ses na mě; proč se pořád do všeho pleteš a pořád se na nás dva lepíš? Proč ses mi připlepila do hlavy v Alžíru, když ty sama jsi nevystrčila nos ze svého domu až do okamžiku, kdy jsi přešla ulici a vdala ses za toho neandrtálce, po kterém jsi odjakživa prahla? A pak jsi nevytáhla paty z jeho domu, dokud ses jednou provždy mazaně nevypařila a nezdejchla, dokud jsi nepráskla do bot, aby ses nemusela hrbat ve srabu života jako všichni a špinit si ruce a svou nevinnou tvářičku. *(Fatimě)* Je tam pořád?

Fatima Je a pláče.

Matylda Tak jen ať pláče, ať napláče třeba lavór! Ať jsou mrtví aspoň k něčemu užiteční, ať pláčou a stydí se před námi. Na co si vlastně nařiká? Ona už má vystaráno. Ví, kam patří, mezi čisté panny a ty milé svaté. Má klid, nikdo ji neotravuje, tak se nudí a chodí otravovat druhé. Kde mrtví poberou jenom tím, jak umřou, zničehonic tolik ctností, krásy a důstojnosti? Vím jistě, že takhle krásná a milá byla jen v mých vzpomínkách. A rozhodně by taková dlouho nezůstala.

Fatima Jde pryč, maminko, odvrací se, znovu mizí za stromem.

Matylda Tak ať zmizí, ať spočine ve své miloučké posteli, ať prozpěvuje s kůry andělskými a ať nás nechá v našem srabu, opuštěné, nikam nepatřící, bez střechy nad hlavou, bez domova!

Fatima Utekla, maminko, vystrašilas ji.

(Fatima odejde)

Matylda Kde já mám vlastně domov? Kde je ten můj kousek země? Kde je kousek země, na kterém bych mohla spočinout? V Alžíru jsem cizí a sním o Francii; ve Francii jsem ještě cizejší a sním o Alžíru. Copak je člověk doma tam, kde právě není? Už mě nebaví nebýt tam, kam patřím, a nevědět, kam vlastně patřím. Ale žádný domov neexistuje, nikde na světě. Marie, kdybys mohla umřít podruhé, přála bych si tvou smrt. Zpívej s anděly, zalez si do nebe nebo do pekla, ale zůstaň tam zalezlá, dej mi už konečně pokoj.

(Odejde)

9

Chodba.
Z pootevřených dveří vychází Borny.
Po něm Plantieres.

Plantieres Borny, vy odcházíte, vy odtud utíkáte.

Borny Neodcházím, Plantiere, neodcházím. Jenom jsem si něco zapomněl v autě.

Plantieres Co? Co je to vaše "něco"? K čemu teď potřebujete to něco ve svém autě?

Borny Je tam má taška; totiž aktovka. Zapomněl jsem si v autě aktovku.

Plantieres A tak kvůli své aktovce jste využil chvilkové nepozornosti nás všech a po anglicku zmizel?

Borny Po anglicku? Jak to po anglicku? Nic takového. Obvykle mívám brýle zavěšené na šňůrce kolem krku a zrovna jsem ji ztratil. Bez brýlí nic neslyším, a ta diskuse tam je příliš důležitá. Dovolíte, Plantiere, dojdu si pro brýle.

Plantieres Aha, takže teď si jdete pro brýle? Víte vy vůbec, pro co si jdete?

Borny Ovšem, pro brýle, které mám v aktovce, která je u mě v autě. Plantiere, vy mě urážíte.

Plantieres Ani nápad, Borny. Ale pro všechny případy půjdu k tomu autu s vámi.

Borny A proč byste se mnou chodil?

Plantieres Abych měl jistotu, že po cestě nezabloudíte.

Borny Vy mě podezíráte, Plantiere, a to se mne dotýká. Přece jsem před chvílí řekl a zdůraznil, že váš nápad je skvělý a že se za něj plně stavím.

Plantieres Říkáte "váš nápad". Jaképak tady "vy"? To zní náramně sprostě. Vy se k nám nepočítáte?

Borny Ovšemže ano; a ve stanovenou dobu vás jednoznačně podpořím.

Plantieres Podívejme, tak vy nás podpoříte! A kde nás podpoříte? V závětrí svého pokoje? Za pečlivě zavřenými dveřmi, aby toho nikdo nebyl svědkem, kromě vašeho kanára? K čemu nám bude ta vaše podpora?

Borny Plantiere, já vám jednu vrazím.

Plantieres Klidně.

Borny Čestné slovo, že to udělám.

Plantieres Nechte si své čestné slovo a poslužte si.

(Ze dveří vyjde Adrian, Sablon, po nich několik mužů)

Adrian Co je to tu za pozdvižení, k čemu ten rámus a povyk?

Borny Plantieres mě uráží.

Plantieres Borny chce zdrhnout.

Borny Lže.

Plantieres Je podělanej.

Sablon No tak, no tak, pánové. V našem spolku nechci slyšet o žádných rozepřích.

Plantieres Pane prefekte, Borny si ve chvíli, kdy se schyluje k rozhodnutí, jako z udělání zapomněl v autě brýle.

Adrian Brýle? Copak vy nosíte brýle, Borny?

Borny *(Sablonovi)* Pane prefekte, pochopte mě. Víte, že kdykoliv došlo na činy, nikdy jsem necouvl. Ale tentokrát v tom nechci být, abych tak řekl, přímo angažován, vzhledem ke svému postavení a ve vašem vlastním zájmu. Víte dobře, pánové, že tady uvnitř, v duchu, jsem s vámi.

Plantieres Co do toho pletete nějakého ducha? V duchu nám nejste nic platný. Jde o to vyhodit Saifiho kavárnu do povětří.

Adrian Přestaňte hulákat, nebo vás odsud všechny vyhodím.

Borny No právě. Úmysl je nepochybně správný. Ale prohlédli jste si pořádně toho grázla, kterého tím hodláte pověřit? Vyhodí tu kavárnu do vzduchu klidně i s lidmi. Nechci mít na svědomí krev. Ach, kde jsou ty časy, drahý Adriane, kdy anarchisté, než by zranili dítě, raději vyletěli do povětří sami i se svou bombou.

Sablon Tak už přece mlčte. Kde si myslíte, že jste? Pojďme zpátky do pokoje.

Plantieres Pro vás to platí taky, Borny.

Borny Plantiere, čestné slovo, že vám jednu vrazím.

Plantieres Vaše čestné slovo bolí pořád míň než ta rána.

Sablon Borny, mlčte už.

Borny Proč já? Proč zase já?

Adrian Ticho!

(Vejdou do pokoje. Adrian zavře dveře)

10

Zahradní zeď, noc.
Matěj a Eduard.

Matěj Tak nádherný svět, a jak je dobře zařízený! Připadá mi, že i tahle zeď byla postavena jenom proto, abych měl to potěšení ji přeskočit. Koukni, Eduarde, stmívá se; tohle milé bachraté město usíná jako uchozená tetka a náš okamžik přichází. A ty mi teď povídáš, že tady jsou místa, kde se ukazují ženy, kde na ně můžeš sahat? Tady v tomhle městě? Já tu žiju víc než pětadvacet let a tohle jsem nevěděl - a tys to vypátral. Můj milý Eduarde, na hlavě ti příroda neskrblila, zato na těle značně. Ale to mi neříkej, že svět je špatně zařízený. Vezmi si to vlahé teplo, které vzrušuje všechny smysly. Kdyby byl špatně zařízený, tak by člověka vzrušovala zima a chlad a my bychom museli své vzrušení ukojit s drkotajícými zuby a zachumlání v šatech. Svět je naopak zařízený tak dobře, že k rozhicovanému živočichu patří rozhicovaný vzduch, nutí ho, aby se svlékl - a nahý živočich, Eduarde, je připraven konat svou povinnost. Poběžme, Eduarde.

Eduard I ta nejmenší díra má svůj bordel, pitomče, a ty zdejší nám neuteču, žádný spěch. Stejně musíme počkat na Azize, má nás dovézt do Káhirske ulice, že prý tam jsou nejlepší. Já jsem se jednoduše zeptal Azize, jako ses mohl za těch pětadvacet let zeptat ty. Figuru máš teda náramnou, o to nic, ale v hlavě průvan, takže nechápu, jak sis tu dřív sám poradil. I když tvůj obličej docela ujde a zjevně kypíš zdravím.

Matěj Co se týče zdraví, Edo, opravdu mi slouží. Hele, jak přeskočím tu zeď. Přeskočím ji desetkrát dřív, než se na ni ty vůbec vyškrábeš. Být silný je důležité; co je ti platný mozek jak hrom, co je ti platná chytrost, když nic nevydržíš? Pojď sem, Edo, vysadím tě nahoru a na druhé straně tě snesu dolů, ani nebudeš vědět jak, a já ostatně taky ne, protože nevážíš víc než děcko. Podívej se na moji postavu, je na ní vidět všechna ta péče. Myslím, že se bude ženám líbit. Pročpak ty se trochu nestaráš o své tělo, Edáčku? Jak chceš okouzlit ženy těmahle vyzáblýma rukama a tenoučkým krkem? Eduarde, jsi můj přítel a já si tě vezmu do parády. Pár měsíců trpělivého cvičení a tohle tělíčko tenké jak žoužel může být dvakrát takové.

Eduard Nechci být dvakrát takový, mně stačí, jaký jsem, netoužím se zvěšovat, s tímhle tělem docela dobře vycházím. Ostatně, tělo, o které tak svědomitě pečuješ, se neustále obnovuje, buňky, které s takovým úsilím pěstuješ, smyje zítra voda a mýdlo; a za sedm let v tobě nezůstane vůbec nic z toho, co tě tvoří dnes; k ničemu ti neposlouží, žes každý den dvě hodiny cvičil.

Matěj Sedm let je celá věčnost a moje cvičení mi přece jenom poslouží; budu se líbit ženám, na to vem jed. Poběžme, Eduarde.

Eduard Není tu Aziz.

Matěj Aziz mě štve. Pořád se kaboní a remcá, a i když se jde pobavit, tváří se tak ponuře, že kdyby mi netvrdil opak, nevěřil bych, že má ženy rád. Proč chodí do bordelu otráveně jako na šichtu?

Eduard Až si tam párkrát zajdeš, přestaneš se taky takhle těšit a třást.

Matěj Ale zatím vzhůru na šichtu, do práce, do práce, naložme si to břímě, vlečme je jako trestanci, takovouhle dřinu miluju a rád ji podstoupím. Do šichty, do šichty!

(Vstoupí Aziz)

Aziz Šplháte tady po zdi jako opice a probudíte celou čtvrť. Tiše, nechci žádné opletačky s vaší rodinou.

Matěj Azizi, kamaráde, jestli máš ženy opravdu rád, tak proč se mračíš?

Aziz Neřekl jsem, že je mám rád, řekl jsem, že je rád šoustám.

Matěj Tak či onak, jdeme za nimi, Azizi, a svět je báječný.

Aziz Nevím, jaký je svět, ale vím, že probudíte celou rodinu. Pojdte; vidím, že se v domě právě rozsvítilo.

Matěj To je u paní Polívkové. Bába špatně spí. S lítostí vzpomíná na mládí, že si nic neužila.

Aziz Dovezu vás do Káhirske ulice a tam vás nechám, protože dneska k holkám nejdu. Počkám na vás vedle v kavárně u Saifiho.

Eduard Pojd' s námi, Azizi, Nechci zůstat sám s tímhle pitomcem.

Aziz Hlavně dělejte. Rozsvítilo se další světlo. Já nejsem z rodiny, a jestli mě chytí, jak vás tady kazím, dostanu padáka.

Matěj Svítí se u tvé matky, Eduarde; řekl bych že tě jde zkontrolovat, jestli jste s méďou v posteli. Eduarde, poběž rychle, než se tvoje máti vykloní z okna.

Eduard A čím je to okno tam nahoře, co se teď rozsvítilo?

Matěj To je u tatínka. Padáme.

(Odejdou)

11

Veranda. Adrian.
Objeví se Velký černý parašutista.

Parašutista Celý dům spí, pane plukovníku.

Adrian Neříkejte mi plukovníku, nejsem voják. Kdo jste? Jak jste se sem dostal?

Parašutista Tohle město mi připadá jako zakleté, pane majiteli. Že by z něj všichni utekli?

Adrian Jak jste se sem dostal?

Parašutista Spadl jsem z nebe, jak jinak. Přišli jsme dnes v noci, pane majiteli, máte tu vojsko. Ne takové, co se plazí po silnicích, ne takové, co jezdí v bezpečí obrněných vozů, ne takové, co pucuje latríny, nýbrž takové, co střeží vzdušný prostor. Snesl jsem se z nebe jako sněhová vločka uprostřed léta, abyste vy tady mohli v míru a nerušeně spát. Snad si nemyslíš, že tě chrání tloušťka tvých zdí? Nebo snad tvůj majetek? Stačilo by, abych ti vpálil jednu mezi oči a máš po ptákách.

Adrian Jste opilý, vojáku. Řeknu to vašim nadřízeným.

Parašutista Jen si posluž, pane majiteli, ale chovej se ke mně uctivě.

Adrian Já se k vám chovám uctivě, chlapče, ale proč vy mě napadáte? Copak jste sem nepřišel zavést pořádek?

Parašutista Nejdřív musíš vyvolat nepořádek, abys pak mohl zavést pořádek.

Adrian Ach tak, to přicházíte vhod, vojáku, přicházíte vhod! Mám rád svůj klid a skromný majetek a chovám se uctivě k armádě.

Parašutista To ti radím; armáda totiž rozmnožuje tvé jmění.

Adrian A já tě platím, vojáku.

Parašutista Hůř než svého sluhu, hanba mluvit. Stačí to tak na cigarety. A to jen díky mně můžeš hrabat a kšeftovat a dělat politiku. My vojáci jsme srdce a plíce tohoto světa a vy majetníci jste jeho střeva.

Adrian Jsi velmi rozrušený, chlapče.

Parašutista To ano, rozrušený, velmi, velmi rozrušený.

Adrian Tvé rozrušení přichází vhod! Ale uvědom si, že tohle je klidné, pokojné městečko, zvyklé na svoje vojáky. Vojáci patří do kasáren. Zachovejte klid a pořádek a město vás bude mít rádo, dobře se o vás postará. Teď se vraťte do kasáren.

Parašutista Kde jsou ženský?

Adrian Jak prosím?

Parašutista Ženský. Samice, pipky, kozy, krávy, ramlice, kočky, kam jste je schovali? Cítím je tady, cítím tady ženskou. Z cesty, pane majiteli.

Adrian Jen klid, chlapče, jen klid!

Parašutista Nemluv mi o klidu. Jsme tady, pane majiteli. Kde jsou ženský?

Adrian Tady jsou samé dámy.

Parašutista Bez obav, fotr, já už z nich ženský udělám. Ohlídejte si doma kozičky, armáda vypouští svoje kozy.

Adrian Copak ty nemáš rád tuhle zemi? Nemáš rád tuhle hroudu? Chceš ji vyplenit jako barbar, nebo chránit jako voják?

Parašutista Já mám tuhle zemi rád, pane majiteli, ale nemám rád její obyvatele. Kdo je vlastně nepřítel? Jsi ty přítel nebo nepřítel? Koho mám bránit a před kým? Když ztratím nepřítel z očí, stfelim po všem, co se pohne.
Ano, mám tuhle zemi rád, ale s lítostí vzpomínám na staré časy. Stýská se mi po přívětivém světle petrolejek, po vznešenosti plachetnic. Stýská se mi po koloniích, po verandách, po kvákání volských ropuch, po době, kdy za dlouhých večerů každý na svém místě ve své usedlosti polehával v síti, houpal se v křesle nebo posedával pod mangovníkem, každý v klidu na svém místě a ve svém a to jeho mu nemohl nikdo vzít. Stýská se mi po černoušcích pobíhajících mezi kopyty krav, co je člověk odháněl jako komáry. Ano, miluju tuhle zem, o tom nemůže být pochyb, miluju Francii od Dunkerque až po Brazaville, protože jsem střežil bezpečí jejích hranic, celé noci jsem chodil se zbraní v ruce, s ušima nastraženými a s pohledem upřeným tam ven. A teď se dovídám, že si svůj stesk mám strčit za klobouk a že ty doby jsou dávno pryč. Dozvídám se, že hranice se přelévají jako hřbety vln, ale kdo by umíral kvůli přelévání vln? Dozvídám se, že nejdřív nějaký národ je a pak najednou není, že člověk najde své místo a pak je zase ztratí, že města, usedlosti, domy a lidé v domech se během života přejmenují a ve všem se tak nastolí úplně jiný pořádek a nikdo už pak neví, jak se vlastně jmenuje, ani kde má svůj domov, zemi, hranice. Neví, co má vlastně chránit. Neví, kdo je domácí a kdo cizí. Neví, kdo vydává rozkazy. Dozvídám se, že člověku vládnou dějiny, ale jeden lidský život je nekonečně krátký; a sotva ta velká dřímající kráva zvaná dějiny přestane přežvykovat, netrpělivě podusává. Mým posláním je válka a jen ve smrti můžu najít spočinutí.

(Odejde)

Adrian Kudy se sem proboha dostal?

Čtvrté dějství - Maghreb

12Na kraji postele

Matyldin pokoj.
Matylda a Fatima v posteli.

Matylda Fatimo. Fatimo, spíš? Slyším z chodby kroky tvého strýce. Míří sem, už je u dveří, přešlapuje. Jde mi ublížit. V noci a beze svědků se odváží toho, k čemu za dne neměl odvahy. Pohni se, Fatimo, něco zamumlej, protáhni se, řekni mi něco, ať ví, že jsi tady. A jestli vstoupí, otevři pořádně oči a nespouštěj z něj pohled, aby pochopil, že nespíš. A jestli si tě nevšimne, protože zlost ho zaslepuje, vstaň a mávej rukama. Všichni si beztak myslí, že jsi blázen, nikomu to nepřijde divné. Fatimo, holčičko moje, nespí, nebo nedělej, že spíš; tvůj strýc přechází kolem dveří a já mám nahnáno.

Myslíš si, že blouzním, ale já neblouzním, Fatimo, přísahám ti, že ne. Spousta lidí v tomto městě zemře po zadušení polštářem, po uškrcení šňůrkou nebo po ráně zvrhlíka, který vlez oknem, či zloděje, co přichází ukrást perly. A tvůj strýc má dost známostí mezi lékaři a policejními úředníky, aby se nemusel obávat rizika. Nikdo by se to nedověděl. Sbohem, Matyldo, jako sbohem, Marie; sbohem. Jak a proč by se lidé měli dozvědět, jak a proč se v tomhle městě umírá? V tuto hodinu celé město pochrupuje, oči zavřené, s výjimkou vrahů a jejich obětí.

Ty nespíš; já poznám oddechování spícího člověka. Už jsi někdy v noci procházela pokojem, kde někdo spí? Fatimo, chceš-li si lidi zhnusit, vetři se jim do pokoje, dívej se a poslouvej, jak spí. Co je platné, že přes den chodí v nóbl šatech, když se polovinu života válejí jak prasata v bahně, nevědí o sobě, docela ochromení, tupější než kmen, co pluje po hladině řeky, s okem, které prý zběsile rotuje v očním důlku; a když se vzbudí, nic si nepamatují. Je děsivá tahle noční hodina, kdy celé lidstvo smáčí potem ložní prádlo, kdy tisíce lidí krkají, odplivují, skřípou zuby, vzdychají se zavřenýma očima, tráví, chrchlají s ústy zejícími vzhůru ke stropu. Dělají moc dobře, že se na spaní zamykají. Den co den by měl každý člověk nést hanbu své včerejší noci, hanbu ochromujícího spánku. Já se nezamykám, protože nespím. Měla jsem se zamknout, neboť slyším tvého strýce, jak přešlapuje za dveřmi.

Fatimo, jestli vstoupí dovnitř - a já si myslím, že vstoupí - zvedni se zničehonic a zeptej se ho, na co zemřela. Třeba ho překvapení přinutí říci pravdu dřív, než ho zloba umlčí. Holčičko, miláčku, mám hrozně nahnáno. Ještě než sem vstoupí - a on vstoupí - schovej se pod postel, a až na mě půjde s tím polštářem, podtrhni mu nohy, aby upadl! Fatimo, miláčku, nenechávej mě v tom samotnou; ukaž mi aspoň záblesk světla v štěrbině víček, abych se ujistila, že nespíš. Protože teď mám doopravdy nahnáno. Mám nahnáno.

(Vstoupí Adrian)

Adrian Matyldo, spíš? Tím líp. Matěj rukuje. Tak ho přece dostali. Přátelé mě zřejmě pustili k vodě. Je možné, že v tom taky máš prsty. Je to pravděpodobné; zničehonic ani vlas z hlavy nesejde. Ať je to jak chce, půjde do Alžíru, někde v poušti ho rozstřílejí a vrátí mi ho v kusech s vyznamenáním. A já přijdu o dědice. Ale upozorňuji tě, má milá: továrnu nedostaneš.

Nejdřív jsem se málem vydal na hřbitov vpálit si kulku do hlavy - jako náš dědeček, když jeho syn musel narukovat, a náš pradědeček kvůli dědečkovi. Je to taková rodinná tradice a tradice se mají zachovávat. Ale pak jsem si to rozmyslel, protože, za prvé - můj otec to kvůli mně neudělal, za druhé - prší a mě tlačí boty a za třetí - ty bys, moje milá, zdělila továrnu, a to já nechci.

Nemám rád tvoje děti. Špatně jsi je vychovala. Na děti platí pohlavky a rozvážné domluvy, jinak ti při první příležitosti naserou na hlavu. Naserou ti na hlavu, moje milá, a já ti to utírat nebudu. Matěj je po smrti, nebo skoro tak, jako by už ležel rozstřílený v alžírském příkopu, takže mě dál nezajímá; přece si nebudu dělat hlavu s někým, kdo bude co nevidět mrtvý, nejsem stavěný na to, abych mu chodil na hrob vzdychat: Kdyby byl zůstal naživu... Můj syn jako budoucí mrtvola mě nezajímá. Všechno po sobě zdědím sám; ustavuji se univerzálním dědicem a nikdo jiný se mého dědictví nedotkne.

Tradice je třeba zachovávat. Ženy v naší rodině umírají mladé a často se ani přesně neví, na co. Ty už máš taky čas; jsi ještě mladá, jak říká paní Polívková; když se o někom řekne, že je ještě mladý, znamená to, že už je starý. Třeba se oběsíš v zahradě na stromě jako naše teta Armelle, nebo skočíš do řeky - zničehonic, bez zbytečných řečí - a šaty necháš pečlivě složené na břehu jako ta jemná, tichá, mlčenlivá Ennie. Nebo se udusíš polštářem, jak se to občas přihodí nepohodlným ženám. Z těchhle mrzutostí se nikdy nestaly žádné případy a zdejší úřady člověku vyjdou vstříc; tady ve městě je to už taková zavedená tradice; člověk ví, že má na koho se obrátit. Aspoň myslím. I když sám mám dojem, že mě moji přátelé pouštějí k vodě. Za to můžeš ty; jen ses vrátila, všechno jsi zmrvila. V takovémhle městě se bez přátel prostě neobejdeš. Tlačíš na pilu, Matylde. Jednoho dne špatně dopadneš, má milá. Už jsi jako popukaný džbán, jednoho dne z tebe zbyde jenom hromada stěpů. Moc se rozháníš, Matylde, nevyplácí se dráždit malá klidná města a provokovat klidně žijící rodiny. Příliš jsi v životě cestovala, má milá; cestování přináší zmatení ducha, zkresluje pohled na svět. Věříš si - a přitom jsi samá puklina. Ať narazí džbán na kámen nebo kámen na džbán, odnese to džbán. A ten džbán jsi ty, Matylde. Spěcháš na onen svět? Nelíbí se mi, jak pohrdáš mou ženou. Že ryješ do mě, děláš si zuby na mé dědictví, to je v pořádku, máme to v krvi, to už je taková tradice. Ale nesnesu, abys pohrdala mou ženou. Je stejně dobrá jako tamta, ano, úplně stejně dobrá. Ostatně, dlouho jsem se mezi těmi dvěma nemohl rozhodnout, a pak jsem si vzal, jak se slušelo a patřilo, tu starší. No a potom jsem si vzal i tu druhou; víc jich tam už neměli. Ale zakazuji ti, abys jí pohrdala, Matylde; klidně bych tě kvůli tomu dokázal zabít.

Mám tě nejradši, když spíš: držíš hubu, nemeleš pantem, hezky posloucháš, co ti tvůj bratr říká, jak se na sestru sluší. Třeba bych mohl přes den spát a v noci žít - a budou z nás vzorní sourozenci. Prozatím spi, Matylde, spánek tě chrání.

(Odejde)

Fatima Proboha, maminko, kdyby si tohle ke mně Eduard dovolil, dám mu takovou přes hubu, že už se nevzpamatuje, aby to ještě někdy zkusil. Proč těm mužským tolik podléháš? Je to samá faleš, podvod, klam, hotové nic. Žena, to je pásek od mužových kalhot; jakmile popustí, zůstane muž nahý jak prst. Pusť svého bratra a bude hned nahý jak prst. Proč ho nechceš pustit? Co z toho máš, kromě toho, že zanedbáváš své děti? Vždyť si nás ani nevšímneš, pořád se jen hádáš a Eduard, ten chudáček, celý se klepe, plouží, hlava mu vynechává a ty nic nevidíš. Copak je ti to jedno? Maminko, chci zpátky do Alžíru. Zdejšími lidem vůbec nerozumím. Nemám ráda tenhle dům, nemám ráda zahradu, ani ulici, ani žádný

jiný dům a jinou ulici. V noci je tu chladno, ve dne je tu chladno, chlad mi nahání větší strach než válka. Proč tu zůstáváš, když se celý den s bratrem hádáte? V Alžíru ses s nikým nehádala, měla jsem tě tam radši než ve Francii, byla jsi silnější a měla jsi nás ráda. Vrátila ses, protože se ráda hádáš? Proč tady mrzneme, když tam nám bylo tak dobře? Já jsem se tam narodila, chci se tam vrátit, nechci se trápit v cizí zemi. Maminko, spíš?

13 Nechci tam jít.

V kuchyních.

Matěj Azizi, pomoz mi.

Aziz To přece dělám; pracuju pro tvého otce a pro tebe.

Matěj Tak jsem to nemyslel. Pomoz mi, kamaráde.

Aziz Jak jinak bych ti mohl pomoci?

Matěj Chtějí mě poslat do války. Dostal jsem rozkaz a mám narukovat na vojnu.

Aziz Všichni musí na vojnu. Narodíš se, cucáš, vyrosteš, potají kouříš, dostáváš nařezáno od táty, jdeš na vojnu, pracuješ, oženíš se, máš děti, řežeš je, zestárneš a zemřeš naplněn moudrostí. V tom se všechny životy podobají.

Matěj Ale oni mě pošlou do Alžíru, Azizi. Nechci bojovat, nechci zemřít. Jak se podle tebe ožením, budu mít děti, zestárnu a zmoudřím, když mám zanedlouho zemřít?

Aziz Taková je cena, kterou platíš za své bývalé výsady. To já už jsem neměl otce, takže mě odvedli v řádném termínu, to žádná válka ještě nebyla, a tak jsem si vojnu odbyl v klidu v Commercy.

Matěj Jaké je to na vojně, Azizi?

Aziz Není to tak strašný, kámo. Brzy se chodí spát a brzy se vstává, hodně se sportuje, člověk si najde kámoše, dostává dovolený, nestará se o peníze, na nic nemyslí. Je to senzační.

Matěj Já bych správně vůbec neměl jít na vojnu: mám ploché nohy. Proč zrovna já mám jít, když s plochýma nohama se normálně nechodí?

Aziz Ty máš ploché nohy?

Matěj Otec má, takže já taky; to je hotová věc.

Aziz Jestli ti řekli, že tě odvedou, tak to znamená, že buďto ploché nohy nemáš, nebo že ty s plochýma nohama berou taky; jedno nebo druhé, to je hotová věc.

Matěj Trvá to dlouho, taková válka?

Aziz Řekl bych, že ano; hodně dlouho.

Matěj Jak dlouho?

Aziz Jak jednou začne, nikdo neví, kdy skončí. Možná budou válčit ještě tvoje děti.

Matěj Když padnu, nebudu žádné mít.

Aziz Třeba nepadneš. Každý nepadne.

Matěj A co když mě zraní, Azizi? Co když se vrátím jako mrzák?

Aziz Každého nezraní. Třeba se vrátíš zdravý jako rybička a opálený.

Matěj Jaké je to v Alžíru?

Aziz Už jsem zapomněl.

Matěj Vzpomeň si. Trochu se snaž.

Aziz Ať se snažím, jak chci, všechno jsem zapomněl.

Matěj Proč myslíš jen na peníze, Azizi? Pořád jenom pracuješ, pracuješ, abys nadělal peníze. Přestaň pracovat, Azizi, mluvím s tebou.

Aziz Protože peníze potřebuju, vydělávám si je prací a nemůžu přestat pracovat, protože mě tvůj otec mizerně platí.

Matěj Řeknu mu, aby ti přidal. A jaký to je, ta válka, Azizi?

Aziz Nevím, nemůžu to vědět a nechci to vědět.

Matěj Já to taky radši nechci vědět.

Aziz Nebuď smutný, Matěji. Zajdeme dnes večer k Saifimu, tam na ten smutek zapomeneš.

Matěj Já na něj nechci zapomenout. A jaký to je, ta smrt?

Aziz Jak to mám vědět? Asi už nepotřebuješ žádný peníze, nestaráš se, kam složit hlavu, nemusíš pracovat, nic tě nebolí, tak nějak. Asi to docela ujde.

Matěj Já nechci umřít.

Aziz Bude z tebe hrdina, Matěji. Čtyřicet pět miliónů Francouzů se považuje za hrdiny, proč ty bys měl být výjimkou, kamaráde? Jsi úplně stejnej pitomec jako ostatní.

Vrátíš se, rychle si pořídíš děti, abys jim mohl vyprávět, jak jsi válčil. A jestli se nevrátíš, budou to za tebe vyprávět dětem těch druhých.

Matěj Nechci zakusit bolest.

Aziz Utři si tváře, jde sem paní Polívková, mohla by si myslet, že pláčeš.

Matěj Ale já pláču, Azizi, pláču.

(Vstoupí Polívková)

Polívková Ty pláčeš, Matěji?

Matěj Vy máte nápady, paní Polívková, v životě jsem neplakal, zrovna teď to budu zkoušet!

(Odejde)

Polívková Já mám ráda, když v domě zavládne smutek, Azizi. Matylda a pán se na sebe mračí v salónu, Matěj pláče, Fatima kňourá a nařiká na zimu, Eduard je zahrabaný ve svých knížkách, všude ticho, smutno a klid. Dům je náš.

14

Zvon v dálce zvoní klekání.

Matylda *(do hledíště)* Večer nikdy nemluví, poněvadž večer je lhář; mír v duši se projevuje navenek činorodostí, domácí poklid je klamný a maskuje urputnost povah. Proto večer nemluví, poněvadž i já sama jsem lhářka, vždycky jsem byla a hodlám být i nadále: ano i ne mě stojí stejně, to jest nic. Takže já a večer, to nejde dohromady, protože dva lháři se navzájem ruší, a setká-li se lež se lží, pravda hned začne vystrkovat ohavnou špičku svého ucha; mně pravda nahání hrůzu. Proto večer nemluví; aspoň se snažím, protože na druhou stranu je pravda, že si ráda poklábosím.

Největším prokletím našeho života jsou děti; bez ptaní si klidně přijdou na svět a jsou zkrátka tady, celý život vás pak otravují, se založenýma rukama čekají, až jim spadne do klína plod vašeho celoživotního úsilí, s nadějí, že vy sami si ho nestačíte užít. Mělo by se zrušit dědické právo: to je ta prašivina malých venkovských hnízd. Měl by se změnit celý proces rozmnožování: ženy by měly rodit oblázky; takový oblázek nikomu nepřekáží, opatrně ho seberete, položíte někde na zahradě a zapomenete na něj. Oblázky by porodily stromy, strom by porodil ptáka, pták rybník; z rybníků by vystoupili vlci a vlčice by porodily a odkojily lidská mláďata. Nejsem stvořena k tomu, abych byla ženou. Měla jsem být Adrianovým rodným bratrem, plácali bychom se po ramenou, vymetali spolu hospody, přetlačovali se, v noci bychom si vyprávěli prasečinky a občas si dali přes hubu, až by nás v koulích brnělo. Ale já nejsem stvořena ani k tomu, abych byla mužem; to už teprv ne, jak se

zdá. Jsou to idioti. Fatima má pravdu. Ačkoliv ne tak docela. Muži se k sobě chovají kamarádsky, dovedou se mít opravdu rádi, nedělají si podrazy; ostatně hlavní důvod je ten, že jsou to moc velcí idioti, prostě je to nenapadne, proti nám mají míň rejstříků. To když se přátelí ženy, dělají si přitom vesele podrazy; mají se rády, a z lásky vám provedou tu největší špatnost. To jsou ty rejstříky navíc, co mají v hlavě. Nikdy nikomu neříkejte, že ho potřebujete nebo že po něm toužíte nebo že ho milujete, protože z toho hned usoudí, že vás dostal, bude chtít ve všem poroučet, bude si myslet, že se mu podřídíte, bude mu připadat, že na vás vyzrál; nikdy nic neříkejte, ani slovo, jedině ve zlosti, jako třeba teď, a není-li člověk beznadějný žvanil, je lépe mlčet.

Ať je to, jak chce, Adrian půjde se mnou, to už vím jistě, chtěla jsem to, bude to tak, přijela jsem sama, odejdeme spolu. Ale ticho, dost lhaní. Matylde, večer je zrádný.

Páté dějství

15

Saifiho kavárna.

Saifi

Aziz

Saifi Zavírám; zaplaťte a jděte si po svých.

Aziz Zaplaťte mu.

Matěj Ten srab myslí jen na peníze.

Aziz

Saifi

Drž hubu. Držte hubu. Nechci přijít do maléru. Zaplaťte mi, dělejte, zaplaťte mi.

Zapálí mi kšeft. Úplně se zbláznili. Zaplaťte.

Aziz Zaplaťte mu.

Matěj Svět je špatně zařízený. Za každé potěšení se platí. Je mi z nich zle.

Eduard Nic si z toho nedělej, Matěji, po šoustání vždycky padne na člověka smutek.

Matěj Proč jsou ženské po tobě jak divé, Eduarde? Jsi hcípáček, ošklivý, vypadáš jak blb. Ženské jsou husy, tohle nikdy nepochopím.

Eduard Ale pochopíš.

Saifi Viděl jsem párkrát člověka, nebyl odsud, jak se potuluje kolem mého lokálu, především, včera a dneska.

Eduard Třeba šel za děvkama.

Saifi Ne, za děvkama nešel.

Matěj Prohlíží si to tu, prochází se. To se tady nemůže nikdo procházet, abys hned nedostal strach, Saifi?

Saifi V téhle čtvrti se lidi neprocházejí. Neřekl jsem, že mám strach.

Matěj Přestaňte s tím arabským kecáním.

Aziz

Saifi (*Matějovi*) Zaplat' mi.

Matěj Proč zrovna já, Saifi? Jsme tady tři: ten malej chcípáček, Arab a já. Proč chceš peníze pořád jen po mně?

Aziz Já nejsem žádnej Arab.

Saifi

Eduard Já taky nezaplatím.

Aziz Já jsem vás sem dovedl.

Eduard A já tě vytáhl z domu, Matěji, nebýt mě, držel ses ještě teď sukni své nevlastní matky.

Saifi Vypadněte, vypadněte bez placení.

Matěj Co teda jsi, když nejsi Arab? Francouz? Sluha? Jak ti mám říkat?

Aziz Vůl, já jsem vůl. Na Azize si každý vzpomene, jen když po něm chce peníze. Takovou dobu dělám vola v domě, který mi nepatří, starám se o zahradu, myju podlahy, které mi nepatří. A z peněz, které vydělám, platím daně Francii, aby mohla vést válku proti alžírskému osvobození, a alžírskému osvobození, aby mohlo válčit s Francií. A kdo při tom všem chrání Azize? Nikdo. Kdo proti němu vede válku? Všichni.

Saifi Takhle nemluv, Azizi.

Aziz Ti z Fronty osvobození tvrdí, že jsem Arab, můj pán tvrdí, že jsem sluha, vojáci tvrdí, že jsem Francouz, a já tvrdím, že jsem vůl. Poněvadž já kašlu na Arabů, na Francouze, na pány i na sluhy, kašlu na Alžír a kašlu na Francii; kašlu na ty, se kterými bych měl držet a nedržím; nejsem pro nic ani proti ničemu. A když slyším, že nejsem-li pro, jsem proti, dobrá, tak jsem tedy proti všemu. Jsem vážně vůl.

Matěj Je opilý.

Eduard To ho tak bere ramadán.

Saifi

Aziz

Eduard Padáme.

(Podpírají Azize a odcházejí. Saifi vyjde. Světla pohasnou)

16

Zahrada.
Vstoupí Adrian, Plantieres, Borny.

Adrian Borny, nedělejte takový rámus.

Borny Plantieres se mi tak lepí na zadek, že každou chvíli zakopnu.

Plantieres Mám obavu, abyste se v té tmě nevypařil.

Borny Plantiere, já vás, já vás...

Plantieres Poslužte si.

Adrian Ticho. Kde je Sablon? Kam se poděl? Kdy zmizel?

Borny Vidíte, Plantiere: zdrhnul Sablon. Jo, jo. Lepíte se mi na zadek a zatím vám zmizí Sablon. Určitě je teď na venkově a my jsme tady jako na trní, sami, na bitevním poli, v první linii. Jo, jo, Plantiere, vy chytráku.

Adrian Mlčte, jde to děvče.

(Skrývá se v houští. Vstoupí Fatima, za ní Matylda)

Matylda Přestaň s těmi hloupostmi, Fatimo. Nemysli si, že jsem na to třeba jen na chvíli naletěla. Hlouposti, žvásty, báchorky svíčkových bab. Jakápak ještě dnes zjevení? To bylo dobré kdysi pro ty hysterické venkovanky. Ale dneska je to obłudně směšné. Ani svatá Panna by to už nezkoušela. A ty si myslíš, že jsem na to naletěla? Buď opatrná, Fatimo, buď opatrná: strýc ti chce ublížit, čeká jen na sebemenší známku tvé pomatenosti.

Adrian Ta moje sestřička je ale mazaná.

Fatima Táhle, podívej: chlad, záře za kmenem ořechu. Marie.

(Zdálky se ozve výbuch v Saifiho kavárně)

Plantieres Saifiho kavárna.

Borny A jsme v tom.

Plantieres Drž hubu, Borny.

(Objeví se Marie)

- Adrian** Tak se na toho blázna podívejte, jen se na ni podívejte.
- Fatima** Marie, Marie, zjevte se taky těm druhým, oni mi nevěří.
- Marie** A proč bych se jim měla zjevovat, ty hloupá?
- Fatima** Protože, protože...
- Marie** Mlč. Znáš je až příliš dobře. Bornyho, Plantiera, tu nedovařenou honoraci, rodilé burany, tlupu lokajů převlečených za úctyhodné měšťany. Nemyslíš, že jsem si s těmi křupany užila své?
- Fatima** Alespoň mamince, alespoň jí.
- Marie** V žádném případě; je to pitomá nána.
- Fatima** Tak strýci, aby mi neublížoval.
- Marie** Stejně ti ublíží. Ublížoval mně, ublíží tobě. Majetek člověka nezmění. Ten Adrian, co se krčí v křoví za tvými zády, pochází z hnoje a dodnes ho trousí kolem sebe. Kdo si myslíš, že byl jeho dědeček? Havíř, husičko, havíř na dole, špinavý od rána do večera, hnusný dokonce i v manželské posteli. A jeho otec? Taky havíř; a to, že zbohatl, neznamená, že kolem sebe do konce života netrousil hnůj. Hanba na mou hlavu, že jsem se k téhle mesalianci snížila. To si neodpustím. Nikdy si neodpustím. My jsme byli opravdová buržoasie tohoto města; u Rozerieullů se nenajde nikdo se špinavýma rukama. Ale všichni ti mužové v křoví za tebou páchnou nízkým původem a čerstvými penězi. A ty jsi úplně stejná.
- Plantieres** Nic se neděje.
- Adrian** To děvče, podívejte se na to děvče, jak gestikuluje.
- Marie** Vyříd' ode mne své matce, že je nána pitomá. Ta nána si vzala nejmenší část dědictví a ještě si ho sama vybrala. Vzala si radši tenhle směšný dům než továrnu. Když už je nízkého původu, mohla být aspoň bohatá. Teď není nic, dočista nic. Stydím se za ni. Já bych si byla zachovala aspoň stavovskou čest; a to dokonce i tehdy, kdybych zbohatla.
- Fatima** Paní, jak jste zemřela?
- Plantieres** Děvče je pomatené, o tom není pochyb. Ale kde je Sablon, aby to úředně potvrdil?
- Marie** Jestlipak víš, ty chudinko, jak utrpěla moje čest v manželství s tvým strýcem? Když mě poprvé přivedl domů k rodičům, jeho matka upekla na mou počest jakýsi koláč, chudinský koláč s jablky ze zahrady, z kdovíjaké halabala semleté mouky a najisto z margarínu nebo sádla. Ale já jsem byla odhodlaná ke všemu, předstírat, že to spolknu, ani nemrknu. Ale víš, co udělala? Ještě dnes cítím tu hanbu, to mi nedopřává klidu.
- Fatima** Jak jste zemřela?

- Marie** Tak tedy, že nevíš, jak mi naservírovala ten svůj odporný koláč? Na novinách. Mně, prosím, na novinách. Nevyžadovala jsem porcelán ani křišťál, věděla jsem přece, kde jsem. Ale na novinách! Tohle jim neodpustím, co živa budu, jim to neodpustím.
- Matylda** (*Fatimě*) Přestaň se předvádět, přestaň dělat, že máš vidění. Copak teď právě čteš, že jsi tak rozrušená?
- (Vejde Sablon, podpírá Matěje a Eduarda)*
- Sablon** Serpenois, Serpenois, podívej, koho jsem objevil ve světle reflektorů, potáceli se opilí a zkrvavení ze Saifiho kavárny, která před chvílí vyletěla do povětří.
- (Adrian přistoupí k Matějovi a vrazí mu políček)*
- Matěj** Proč se mám ještě ke všemu nechat fackovat, všude ze mě crčí krev?
- Adrian** (*ho uhodí podruhé*) Tady máš druhou k zaplacení té první, jak káže evangelium.
- Fatima** Marie, jak jsi zemřela? Maminka to chce vědět.
- Marie** Už musím běžet; mám naspěch. Myslíš, že nemám nic jiného na práci? (*Zmizí*)
- (Vejde Marta)*
- Marta** Zjevení, prý je tu zjevení!
- Matylda** Ta ženská je ještě pořád namol.
- Adrian** Tak co, Sablone, viděls, že je bláznivá?
- Matylda** Moje dcera má pocuchané nervy. Tohle prohnílé město by pocuchalo nervy i hromadě kamení.
- Marta** Ne, vím jistě, že je to zjevení. Ale jen nevinnost je může spatřit. Bylo to tak vždycky a všude. Svatá Rozičko, svatá Rozičko, mám v zahradě světi.
- (Eduard a Fatima odejdou)*
- Sablon** A ten tvůj sluha, Adriane...
- Adrian** Co je s ním?
- Sablon** Mrtvý, dočista mrtvý.
- Adrian** Chudák Aziz.
- Sablon** Ale co pohledával tvůj syn u Saifiho?
- Plantieres** Kdybychom to byli věděli, chudáčku Adriane! Tvůj vlastní syn! Našima rukama! Ale co tam pohledával?
- Borny** Kdybychom to byli věděli...

Adrian Ale já jsem to věděl, vy moji chudáčci, já jsem to věděl.

(Odejdou)

170 velmi omezené relativitě

Eduard *(obecenstvu)* Pokud můžeme alespoň trochu spoléhat na staré mudrce, že se nespletli víc, než je přijatelné, pokud chápeme jednu část teorií novodobých vědců, které jsou daleko složitější, zkrátka, myslím si, že závěry vědců jsou přesné, nebo téměř přesné, že alespoň v něčem odpovídají pravdě, a myslím-li si to, aniž seabeměně chápu, jak k nim došli, dospívám k následujícímu: je-li Země opravdu kulatá, měří-li její obvod skutečně čtyřicet tisíc čtyřiasedmdesát kilometrů, otáčí-li se opravdu kolem své osy za dvacet tři hodiny padesát šest minut, jak se tvrdí, pohybuji se já v tomto okamžiku rychlostí téměř tisíc šest set sedmdesát dva kilometry v hodině ze západu na východ. Ale přitom spočívám, jak to tak vypadá, pevně na zemi. Dále se tvrdí, totiž oni tvrdí a já tvrdím, že jim věřím, že Země oběhne kolem Slunce za tři sta šedesát pět dnů a pětadvacet setin dne; jelikož její dráha měří devět set čtyřicet miliónů čtyři sta šedesát devět tisíc tři sta sedmdesát kilometrů, pohybuje se rychlostí dva milióny pět set sedmdesát čtyři tisíce osm set šedesát tři kilometry v hodině, přičemž se rychlosti sčítají; v tom případě se já pohybuji v tomto okamžiku a bez jakéhokoliv úsilí rychlostí dva milióny pět set sedmdesát šest tisíc pět set třicet čtyři kilometry v hodině. Docela bych tomu věřil. Nic mi to nedokazuje kromě mé skálopevné víry v minulé i současné authority, kterým důvěřuji, třebaže jim tak úplně nerozumím. Tak tedy, pokud jsem nezapomněl na nějaké pravidlo, pokud mi neunikl nějaký zákon, pokud jsem někde nepřešel bez povšimnutí slepené stránky, pokud je tohle všechno pravda, tak kdybych vyskočil do vzduchu a Země by pokračovala ve svém pohybu prostorem, vyskočím-li do vzduchu a setrvám ve výšce pouhé dvě vteřiny, měl bych spadnout na místo vzdálené odtud tisíc čtyři sta kilometrů, Země se ode mne vzdálí šílenou rychlostí, unikne mi a já uniknu jí. Není důvod, proč by to nefungovalo, výpočty jsou správné, vědci mají pravdu. Starost mi dělá jenom to, že pokud vím, nikoho přede mnou ještě nenapadlo, aby to zkusil. Ale bude to zřejmě tím, že ostatní se drží příliš u Země, zřejmě nikdo nestojí o to, aby se octl bůhví kde v prostoru; obyvatelé této planety se drží své planety rukama nohama a zuby nehty, aby se jeden druhého náhodou nepustili. Věří, že jsou nerozlučně spojeni se svou planetou tak, jako pijavice nepochybují o tom, že si je přidrží kůže, zatímco kdyby uvolnily své sevření, všechno by se rozpadlo a zavířilo osamoceně prostorem. Já bych si přál, aby Země letěla ještě rychleji, připadá mi trochu vláčná, trochu pomalá, mouchysněztesimě. Ale pro začátek to stačí; až se octnu ve vzduchu pár miliónů kilometrů odtud, bude to už lepší. Nenápadně zvedám kotvy. Doufám, že nedám špatný příklad. Byla by to velká katastrofa, kdyby se planeta vylidnila, a ještě větší, kdyby se vesmírný prostor zalidnil. Zkusím to děj se co děj; nemám co ztratit. Dvě vteřiny ve vzduchu a všechno bude v pořádku. Myslím, že to vyjde. Dám na vědce, důvěřuju jim. Doufám, že jsem na nějaký zákon nezapomněl. To poznám.

(Rozeběhne se, skočí a zmizí v prostoru)

18AL-'ID AÇ-Ç AGHÎR

Matylda Ty se obouváš, Adriane?

Adrian Tvou vinou jsem se se všemi rozešel, zůstal jsem bez přátel, můj syn je mrtev, nebo téměř mrtev; v tomhle městě už nemám co pohledávat.

Matylda Rozejít se s přáteli je dobrá věc; člověk to má udělat každých sedm let. Nemůže se celý život kamarádit se spolužáky z první obecné. A kam máš namířeno?

Adrian Do Alžíru.

Matylda Do Alžíru? Ty ses zbláznil.

Adrian Že to říkáš zrovna ty. Kam mám podle tebe jít? Jinde než tady to neznám. Nikdy jsem odsud nevystřčil paty. Dokonce i vojnu jsem si odkroutil tady za rohem, kvůli těm bolavým nohám, a na noc jsem chodil spát domů.

Matylda Existuje Andora, Monako, Ženeva, tyhle ráje bohatých lidí, jediná místa na světě, kde stojí za to žít. Kolem samí boháči, války k nim nikdy nedolehnou, nejsou tam žádné děti, a pokud ano, hlídají je guvernanky za plotem, kolem dokola spokojení, nemohoucí starci, nikdo nikoho neobtěžuje. Proč chtějí být všichni mladí? Je to pitomost.

Adrian Jenže tohle všechno asi stojí spoustu peněz. Továrna moc nevynáší a nevypadá to, že bych ji mohl výhodně prodat. Kvůli tobě jsem ji zanedbával, jsi mi dlužná odškodné, Matyldo; zaplať mi i všechny výlohy, které jsem měl s tímhle domem a já frčím na Tahiti.

Matylda Ty ses pomátl, Adriane. Nemám ani vindru. Jen si jed' do Alžíru. Je tam vlídné teplo.

Adrian A proč ty jsi vlastně z toho vlídného tepla ujela? Jenom proto, abys mě tu otravovala?

Matylda Nudila jsem se. Mě vlídnost nudí. Nepatří do tohoto světa.

Adrian Nebyla tam třeba válka nebo tak něco?

Matylda Co máš s válkou? Já mluvím o důležitých věcech.

(Vejde Polívková)

Polívková Paní Matyldo, vaší dceři Fatimě se udělalo nevolno. Padla na zem jako strom podřatý vichřicí, nařiká, svíjí se, nenechá na sebe sáhnout.

Adrian Rozepněte jí límeček; ať si svlékne tu komickou spoustu šatstva. Každému na světě by se udělalo nevolno, kdyby chodil v létě takhle nabalený.

Polívková Nechce, pane, prý je jí zima, chvěje se, drkotá zuby a nechce.

Matylda Přinutte ji.

(Polívková odejde)

Adrian Takže v Alžíru bylo nudno, Matyldo?

Matylda Hm, nudno a smutno.

Adrian Smutno po mně?

Matylda Prostě nudno a smutno, Adriane.

Adrian Mně bylo taky smutno.

Matylda Ale vždyť ty jsi zůstal tady. Z čeho by tobě mohlo být smutno?

Adrian Bylo mi smutno tady z toho.

Matylda Měl jsi přece syna.

Adrian No a? Bylo mi tady nudno a smutno i s mým synem.

(Vstoupí Polívková)

Polívková Paní Matyldo, paní Matyldo, neštěstí!

Matylda Co zas?

Polívková Vaše dcera byla těhotná, paní Matyldo, a teď se chystá родit. Co mám dělat? Co mám dělat?

Matylda No tak jí pomozte, zatáhněte, přestřihněte šňůru. Vy se v tom přece vyznáte, ne?

(Polívková odejde)

Adrian Poslyš, tichá voda, ta tvoje Fatima, ale že se umí ohánět.

Matylda Na to se nemusíš moc ohánět, Adriane.

Adrian Ty jistě víš, o čem mluvíš, drahá sestřičko.

- Matylda** Drž hubu. Dobře vím, kde mě bota tlačí. Adriane, ty nemůžeš odjet. Máš tu ženu, družku od stolu a lože. Chudák Marta si sama s ničím neporadí. A pak, jsem přesvědčena, že tě miluje. Není snadné zbavit se ženy, která tě miluje.
- Adrian** Polívková se o ni postará. Konečně, mně je to jedno. Nebudu celý život skákat kolem opilé ženské.
- Matylda** Chudák Marta! Muži jsou darebáci.
- Adrian** A zatím tvoje dcera, jakže se vlastně jmenuje? Karolína? - zdědí po tobě dům. Ta maličká na to vyzrála.
- Matylda** Ženy se lépe vyrovnávají s neštěstím, to je všechno.
- Adrian** S cizím neštěstím, to jistě; cizí neštěstí jim nadobýčej svědčí. Ostatně, vypadáš moc pěkně, sestřičko Matyldo.
- Matylda** Ať je to jak chce, nezdědí nic. Prodám ten zatracený barák a sbohem.
- Adrian** A kam máš namířeno, sestřičko Matyldo?
- Matylda** Co je ti po tom, bratříčku Adriane? Co je ti po tom? Slyšíš, Adriane?
- Adrian** Ano?
- Matylda** Vypadám opravdu tak pěkně, jak říkáš? Totiž, ještě pořád vypadám pěkně; aspoň trochu?
- Adrian** Vypadáš, Matyldo, určitě.
- (Vejde Polívková)*
- Matylda** Co zas přinášíte za neblahou novinu, paní Polívková? Tváříte se, že by z vás listí uschlo.
- Polívková** Ach, paní Matyldo, pane.
- Adrian** Tak co je? Nechce se mu ven? Nezvládnete to? Mám zavolat doktora?
- Polívková** To není třeba, pane. Naopak, všechno proběhlo dobře.
- Adrian** No tak co se děje?
- Matylda** Je mrtvé?
- Polívková** To ne, paní Matyldo, právě naopak.
- Matylda** Jak právě naopak? Takže žije?
- Polívková** Žijí, paní Matyldo, žijí; jsou dvě. A dokud byla při sobě, dala jim taková divná jména.
- Adrian** Jaká? Jaká jména?

Polívková Něco jako Remus - a to druhé Romulus.

Matylda Adriane, štveš mě; jen se rozhodnu odejít, zmizet z tohoto města, prodat to tu a vypadnout, hned se po mně opičíš. Já vím, že jsem z nás dvou starší, ale už mám tvého opičení plné zuby.

Adrian S dovolením, Matyldo, s dovolením: já už jsem si nazouval křápy a tys ještě nezačala balit, a řekl jsem ti, že odjíždím, předtím, než jsi o tom sama začala mluvit. Já že se po tobě opičím? Nejsem blázen. Já jsem se choval vždycky slušně. Nikdy jsem neschvaloval, jak žiješ. Vždycky jsem byl na straně dobrých způsobů. Vždycky jsem byl při tatínkovi.

Matylda To ano, vždycky proti mně. Napodoboval jsi ho jako pejsek. Držel jsi s ním, díval ses, jak musím jíst na kolenou a šklebil ses.

Adrian Nešklebil, Matyldo, přísahám. To byla bolestná grimasa.

Matylda A teď, když je otec po smrti, chceš se opičit po mně. Ani nápad. Já nejsem tvůj tatínek.

Adrian Chci to tu prodat a odjet, prodám to a odjedu.

Matylda A já chci totéž. Nevím, co by mi v tom mohlo zabránit.

Adrian Dostaneš za ten dům slušné peníze, sestřičko.

Matylda A ty za továrnu, Adriánku!

Adrian To sotva, to sotva.

Matylda Stejně jako já.

Adrian Ty abys hned nezačala licitovat.

Matylda Já nelicituju. Říkám, co si myslím. Odjakživa.

Adrian Tak co je, paní Polívková, posloucháte za dveřmi?

Matylda Co stojíte jak solný sloup?

Adrian Mluvte nebo zmizte.

Matylda Mluvte, paní Polívková. Co ještě máte?

Polívková Totiž...

Matylda Jsou znetvoření? Slepí? Zkroucení? Srostlí?

Polívková Ne, paní Matyldo, právě naopak.

Matylda Takže jsou dobře rostlí?

Polívková Bohužel, paní Matyldo, přímo skvěle. Velcí, silní, uřvaní, s jiskrným pohledem. Jsou nádherní, bohužel.

Matylda Tak co vám vadí?

Polívková Mně nic, ale vám to bude vadit.

Matylda Ale? Mně? Co mně na tom sejde, prosím vás?

Adrian Tak už mluvte, paní Polívková, nebo vám jednu vrazím.

Polívková Pane Adriane, když oni jsou...

Matylda No?

Adrian No tak?

Polívková Oni totiž jsou...

Adrian Tak se vymáčkňte, proboha.

Polívková Černí, pane Adriane; jsou docela černí a mají kudrnaté vlasy.
(Odchází s pláčem)

Matylda Dělej, Adriane, proboha dělej. Zavazuješ si ty tkaničky celou věčnost.

Adrian Co tvoje kufry, Matyldo?

Matylda Mám sbaleno, hlupáčku. Vůbec jsem nevybalila. Dělej.

Adrian Už jdu, už jdu. Ale proč tak spěcháš, sestřičko?

Matylda Protože nechci vidět, jak děti mé dcery rostou. Ti dva s tímhle městem zatraceně zatočí, kamaráde, a bude to co by dup.

Adrian Myslel jsem, že právě ty ses vrátila, abys s ním mohla zatočit.

Matylda To už pro mě není, můj milý. Mně bude stačit, když dám zabrat tobě.

Adrian Nezačínej zas, Matyldo.

Matylda Kdo začíná, Adriane?
(Odejdou)

Překlad z arabštiny (staré číslování stránek)

I. - 1 (str. 5)

Aziz To zas bude dneska den, na draka.

Matylda Proč by měl být na draka?

Aziz Protože jestli je sestra stejně blbá jako bratr, to to pěkně dopadne.

Matylda Sestra není tak blbá jako bratr.

Aziz A jak ty to víš?

Matylda Protože ta sestra jsem já.

V. - 15 (str. 52)

Saifi Azizi, dělej, odved' si svý kámoše; řekni jim, ať zaplatí, a já zavírám.

Aziz Ještě není tak pozdě, Saifi; proč tolik pospícháš?

Co se děje, Saifi?

Saifi Povídám, že musím zavřít.

Azizi, nelez teď na ulici. Jsou tam bandy fašistů.

Azizi, Azizi, zůstaň doma. Řekni jim, ať mi zaplatí a jděte si po svých.

(str. 53)

Saifi Tvoji kamarádi mě serou, Azizi, už ať jsou pryč.

Aziz Už je nikdy nepřivedu, slibuji.

Saifi Mlč, Azizi.

(str. 54)

Saifi Jsi zkrátka Alžírčan, Azizi.

Aziz Nevím, Saifi, opravdu nevím.